

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОГО СВИТОГЛЯДУ В ПОЕТИЧНОМУ СВІТІ
ЛАСЛО ВАРІ ФАБІАНА

МОЛНАР ДОМІНІКА ЛІВІЯ ЮЛІВНА

Студентка II-го курсу
Освітня програма: 035 «Філологія» 035.071 Мова і література угорська
Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ
Протокол № 103 / 23 листопада 2022 року

Науковий керівник:

Чордаш Василь Васильович,
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедрою:

Берегсасі Аніко Ференцівна,
доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2023 року
Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Магістерська робота

**ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОГО СВІТОГЛЯДУ В ПОЕТИЧНОМУ СВІТІ
ЛАСЛО ВАРИ ФАБІАНА**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Молнар Домініка Лівія Юліївна

Освітня програма: 035 «Філологія» 035.071 Мова і література угорська

Науковий керівник: **Чордаш Василь Васильович,**
доктор філософії, доцент

Рецензент: **Кейс Маргарета Юрїївна,**
кандидат наук, доцент

Берегове
2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

A NÉPI SZEMLELET JELENLÉTE VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ KÖLTŐI VILÁGÁBAN

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Molnár Dominika Livia

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 «Filológia» 035.071 Magyar nyelv és irodalom

Témavezető: Dr. Csordás László

PhD, docens

Recenzens: Dr. Kész Margit,

kandidátus, docens

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. НАРОДНИЙ ПОГЛЯД В ЛІТЕРАТУРІ.....	7
1.1. Національна свідомість в угорській літературі.....	7
1.2. Історичний огляд.....	8
1.3. Розвиток угорської літератури Закарпаття	11
1.4. Короткий огляд життя Ласло Варі Фабіана	13
1.5. Короткий огляд життя Ласло Варі Фабіана	15
II. РІЗНОМАНІТНІСТЬ ПОЕЗІЇ ЛАСЛО ВАРІ ФАБІАНА	19
2.1. Світ фольклору.....	19
2.2. Історичні катастрофи та герої.....	21
2.3. Духовні супутники	27
2.4. Кохання і вино.....	33
2.5. Пророцтво знищення	36
2.6. Божий поклик.....	38
2.7. Авторські самоідентифікації	40
УЗАГАЛЬНЕННЯ.....	50
ЛІТЕРАТУРНИЙ ЗМІСТ.....	51
РЕЗЮМЕ	53

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
I. NÉPI SZEMLÉLET AZ IRODALOMBAN	7
1.1. Nemzettudat a magyar irodalomban.....	7
1.2. Történelmi visszatekintés	8
1.3. A kárpátaljai magyar irodalom kibontakozása.....	11
1.4. Vári Fábián László életének rövid áttekintése	13
1.5. Vári Fábián László és a nemzeti lelkület	15
II. VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ KÖLTÉSZETÉNEK SOKSZÍNŰSÉGE	19
2.1. A folklór világa	19
2.2. A történelmi sorscsapások és hősök.....	21
2.3. Szellemi társak.....	27
2.4. Szerelem és bor.....	33
2.5. Pusztulásvíziók	36
2.6. Isten szólítása	38
2.7. Alkotói önképek.....	40
ÖSSZEFOGLALÁS	50
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	51
REZÜMÉ	53

BEVEZETÉS

Vári Fábián László volt az egyik első kárpátaljai magyar költő, akinek nevével gyerekként megismerkedtem. Általános iskolás éveim alatt, amikor sorra vettük a kárpátaljai költők műveit, valamiért mindig jó érzés fogott el. Érzékelhető volt bennük, hogy az adott vers írója tudja, hogy milyen Kárpátalján magyarként élni. Benne is olyan gondolatok kavarnak, mint bennem. Első költemény a kárpátaljai magyar irodalomból, amely megragadta a figyelmemet Füzesi Magda *Szöttes pirossal, feketével* című verse. Vári Fábián László írásai közül azok a legkedvesebbek számomra, melyek egyfajta válaszul szolgálnak a mai emberi létezés kihívásaira. Ilyen például a *Változatok a halotti beszédre* című műve, melynek üzenete, hogy hagyományainkat, kultúránkat, értékeinket mindenkor őrizzük meg az utókor számára. Ezen kívül is rengeteg népi szemléletű vers található művei között, ezért is lett kutatásom témája: A népi szemlélet jelenléte Vári Fábián László költői világában.

Kárpátaljai magyarként sosem volt egyszerű az élet. „Mindkét hazából kiárulva/ csak hitünkben töretlenül, / lelkünk holdfehér vásznaira/ Isten árnyéka nehezül” - írja Vári Fábián László egyik kultikus versében. Mégis azon kevesek közé tartozik, akik maradtak, hogy hitet és erőt öntsön költészetével azokba, akik szintén a maradás mellett döntöttek. A méltán ismert és elismert költő verseibe a kárpátaljai magyar közösség azonosságtudatának legfőbb értékeit zárja. Minden kárpátaljai magyarban van egyfajta otthontalanság érzés, melyet szavakkal nehéz kifejezni. A lírikusnak is a költői tudat legmélyére kell ásnia, hogy ezt megtegye, elvezetve ezzel az olvasót azonosságtudatának gyökereihez. Vári Fábián László versei által közössége megtartásra érdemes érték őrzőivé válik.

Munkám megírásának a célja, hogy széleskörűbben megismerkedjek Vári Fábián László költészetének világával, azon belül is a népi szemléletmódjával. Ehhez elméleti módszert fogok használni. Adatgyűjtés szempontjából primer és szekunder szövegek segítségével. Eddigi kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy Görömbei András, Papp Endre és Penckófer János írásai adnak legátfogóbb képet Vári Fábián Lászlóról, ezért legtöbb esetben kötetekre/tanulmányokra fogok hivatkozni.

I. NÉPI SZEMLÉLET AZ IRODALOMBAN

Sokan azt hiszik, hogy az irodalom oka és értelme önmagában van, azonban nincs olyan, hogy irodalmon kívüli dolog. Foglalkozik a társadalommal, hiszen az irodalom az egyén és a közösség önkifejezése. Ha az író figyelemmel kíséri az emberi élet alakulását, akkor önkifejezésében nemzetének történelmi eseményei, gondjai-bajai mindenképp megjelennek, vagyis az irodalomból megismerhetjük egy nemzet önszemléletét. Egy adott műnek fontos megfigyelni az esztétikai értéke mellett a szociológiai üzenetét is. Sok helyen olvashatjuk, hogy történelmünk és irodalmunk szétválaszthatatlan egymástól. A leghitelesebb írók azok, akik számára nem teher a személyes mellett a közösségi gondolat vállalása.¹

1.1. Nemzettudat a magyar irodalomban

A huszadik század végére jellemző, hogy a közösségek minden eddiginél jobban ragaszkodtak anyanyelvükhöz, hagyományaikhoz és történelmükhöz. Felismerték másoktól való különbözősüket és sajátosságaikat. Ebben nagyban közrejátszott a huszadik századra jellemző objektív elidegenedés: az ember alkotta tárgyak fontossága, elgyengült emberi kapcsolatok, magány. Az etnikai reneszánsz ezzel száll szembe: az embert a közösséghez tartozás érzésével erősíti, mivel ez az érzés fontos az emberi személyiség kialakulásában. Ezen felül fontos még a kultúra is, mivel a történelem is a kultúrában kap továbbadható formát. Az anyanyelv szerepe is döntő, a nyelvben megőrzött hagyományok. Ezek mind olyan elemek, melyek egy közösséghez kötnek, de egy másiktól meg is különböztetnek. A huszadik századi felgyorsult civilizáció összezavarta a magyarság etnikai sajátosságainak tovább öröklődését: ünnepi szokásait, vallásban élő kulturális hagyományait. Ez egyfajta szubjektív elidegenedést eredményezett. A vallás üldözésével tehát a magyarság elveszít egy fontos dolgot, melyet a megmaradni látszó irodalommal próbál pótolni.² A magyarságot szétszórtsága arra kényszeríti, hogy az államnemzet helyett a kultúrnemzet fogalmával éljen. A nemzet egy olyan etnikai egység, melynek a világ minden táján élő magyar anyanyelvű személy tagja. Tehát a magyar irodalom nemzettudata ma a magyar nyelvű kultúra nemzettudata. Cs. Szabó László szerint: „ha csak hetekről van is szó, a magyar író nem *hazalátogat*, hanem *hazamegy*”³

¹ Görömbei András 1999: *Létértelmezések*. Miskolc: Felsőmagyarország Kiadó (381)

² Görömbei András 1999: I. m. 382-383

³ Görömbei András 1999: I. m. 383

A magyar irodalom nemzettudata védekező. Defenzív jellege egyrészt a történelem miatt adott, másrészt a magasrendű irodalomról elmondható, hogy a tragikumból fejlődik, vagyis a veszteség elleni küzdelem által gyarapszik. Történelmi adottsága alatt nem feltétlen a szétdarabolásra kell gondolni, inkább következményére, a nemzeti tudat szétesésére. Illyés Gyula szerint: „A számokkal mérhető meggyengülésnél szinte katasztrófálisabb lett, ami a nemzeti tudatot érte. Szellemi összetartó erő, a közérzés kohéziója nélkül nincs nemzet.” Történelmünk azóta is olyan tragikus fordulatokat hozott, amely a közösségi érzést bomlasztották. A magyar irodalom nemzettudatának meghatározója az egyetemesség iránti igény. A szétszórt magyarság magyar jellegének tudatosítása a jelenkor fontos kötelessége. A szétdaraboltság a történelem következménye, de a közös munkálkodás túlmutathat a történelmen. Mészöly Miklós így ír erről: „A világ minden pontján vannak—és kell legyenek—minden nézetkülönbségen túlmutató, osztatlan magyar érdekek”.⁴

1.2. Történelmi visszatekintés

Az alkotók egy csoportjában magasszintű közösségi felelősség él, melyről műveikben is tanúbizonyságot tesznek. Személyes ügyként tekintenek nemzetük sorsára, ezért szerepük van a nemzeti önismeret alakításában. A művekből olvasható közösségi lelkület nem ütközik a művészet autonómiájával, hiszen a művészet az élet minden részét fel kívánja dolgozni.⁵ Illyés Gyula *Hajszálgyökerek* című kötetében így nyilatkozik erről: "Alig van a szellemi életnek fölöslegesebben feltett kérdése ennél: szükséges-e, hogy irodalmi műnek irodalmon kívüli föladata legyen? Világos, hogy igen. Világos, hogy nem. Műve válogatja; idő és hely szerint. Műve és embere. Függetlenül szinte egymástól. (...) Vizsgálhatom és értékelhetem az irodalmi (és művészeti) alkotásokat merőben sajátos törvényeik alapján. De ezeket az így egyszer már eredményesen megvizsgált és értékesnek elismert alkotásokat újabb vizsga és értékelés elé vonhatom aszerint, milyen végezni valót teljesíthetnek "irodalmon kívüli" területen; olyanon például, mint egy-egy közösségi tudat alakítása. De valóban irodalmon kívüli az ilyen terület? Nem marasztalható-e el a maga sajátos törvényei szerint is az az irodalom, amely ez alól kivonja magát? Bizonyos helyen, bizonyos időben."⁶

⁴ Görömbei András 1999: I. m. 384

⁵ Görömbei András 2003: Irodalom és nemzeti önismeret. In. Domonkos Mátyás szerk., *Irodalom és nemzeti önismeret*, Nap Kiadó Bt., Budapest (4)

⁶ Illyés Gyula 1971: *Hajszálgyökerek*. Budapest: Szépirodalmi Kiadó (6-7)

Tamás Attila is ezt a véleményt erősíti meg: "a társadalmi, természeti-tárgyi és tudati valóság megismerése éppúgy e funkciók közé tartozik, mint az erkölcsi nevelés, a politikai aktivizálás, az önkifejezés, a kommunikáció vagy akár a gyógyítás is".⁷

Az esztétikai érték és a közösségi felelősség nem ütközik egymással. Erre a megállapításra rengeteg magyar és világirodalmi alkotás ad példát. Jó példa József Attila nagy közéleti-gondolati versei, illetve Illyés remekműve, a *Puszták népe*. De említhetjük Dantét, Zrínyit, Dosztojevszkijt, Petőfit, akik mind nemzetileg elkötelezett művekkel is érték el esztétikai tökéletességet.⁸

A magyar irodalom szellemisége sok esetben szemben áll a politikai hatalomával, ennek okán kerültek be a nemzeti sorskérdések az irodalomba.

"Irodalmunk történetének korszakai többnyire a nemzet történelmi fordulatainak dátumaihoz is kötődnek". Ennek tudható be az is, hogy nemzeti imádsággá is azok a művek lettek, melyekben a nemzet szándékai íródtak le. A jobb nemzeti sorsot kívánó *Himnusz*, a hűséget kifejező *Szózat*, és a *Nemzeti dal*. Legmélyebben a kiszolgáltatottság, a tiltakozás, a szabadság utáni vágyakozás jelenik meg a művekben. Ez az egyént és a népet is tartásra bírja a legnehezebb helyzetekben is. Íróink mindig hangsúlyozták, hogy a nemzet nem helyettesíthető érték, ezért folyamatosan óvni kell. Hittek abban, hogy az irodalommal formálni tudják a közösséget.⁹ Babits szerint: "Az igazság szellemének életben maradásáért az írástudók felelősek".¹⁰

A magyar irodalom és a nemzeti önismeret a XX. században is összekapcsolódik. Ady Endre mélyen érezte ezt az azonosságot a magyarsággal: azonossága szembenállás is volt, szembenállása azonosság is. Nemzetfogalma nem az eredetre, hanem a magyar sors vállalására terjedt ki:

*Kitárul afelé karom,
Kit magyarrá tett értelem,
Parancs, sors, szándék, alkalom.*

⁷ Tamási Attila 1972: *A költői műalkotás fő sajátosságai*. Budapest: Akadémia Kiadó (19)

⁸ Imre László 2000: Irodalom és küldetés. In. Imre László szerk., *Irodalom és küldetés*, Felsőmagyarországi Kiadó, Miskolc (6)

⁹ Görömbei András 2003: I. m. (6)

¹⁰ Babits Mihály 1978: Az írástudók árulása. In. Belia György, Szalai Anna szerk., *Esszék, tanulmányok*. Szépirodalmi Kiadó, Budapest (232)

Népének műveivel új tudatot adott, amit Németh László így méltat: “A magyar irodalomnak lehetnek nagyobb alakjai, a magyar önismeretnek aligha van mélyebb forrása nála”.¹¹

Ady Endre költészetével egyrészt kortársait is ösztönözte, másrészt az új nemzedékek számára is örök példa. Móricz Zsigmondra is nagy hatással volt Ady. Móricz Zsigmond kritikusan szemlélte a magyar életet. Novelláiban az egész magyar világ szinte testileg érzékelhető módon volt jelen.¹² Babits Mihály szemlélet módosulását a háború hozta meg. Műveiben a háború elleni tiltakozásának ad hangot. Társadalmi vonatkozású versei önelemzésből fakadtak. A *Jónás könyve* nemhiába lett a nemzeti öntudat fontos értéke. Kosztolányi Dezső nyelvújító munkája is nemzeti önismeret szolgálataként van szamon tartva. Trianon után egyre gyarapodtak nyelvművelő írásai, hiszen anyanyelvét tartotta a legnagyobb kincsnek. „Nyelvünk az egyetlen élő valóság, melyet még az ország földarabolói se vehetnek el. Tisztítsuk meg a salaktól”¹³

A magyar irodalom és a nemzeti önismeret sok esetben egy időben újul meg. A világháború és a Trianon eseménye több ismert alkotót is arra sarkalt, hogy műveikben megjelenítsék a nemzet létkérdéseit is. Ezen események ösztönözték a húszas-harmincas évek nemzedékét arra, hogy Ady és társai eszméit tovább gondolva nemzetbe emeljék az addig kitagadott népréteget is, ezáltal reális alapokra helyezték a nemzet önismeretét. Ebben legnagyobb érdemei a népi irodalomnak vannak, de Szabó Lőrinc és József Attila neve sem maradhat ki a sorból. Nyíltan szembe álltak azokkal, akiknek vétke volt a történelmi szétszóródás. A népi írók mind-mind különbözőek voltak, de közös volt bennük a magyarság sorsa iránti érdeklődés. Az új művészi látásmód összekapcsolódik műveikben. Ady felelősségérzéséhez hasonló leginkább Németh László és Illyés Gyula művészetében jelenik meg.¹⁴ Németh László teljes életművében megjelenik a nemzet felemelésére való törekvés. Úgy vélte a szétszórt magyarságnak azzal adhat a legtöbbet önmaga megőrzéséhez, ha olyan nemzetté válik a magyar, melybe érdemes tartozni. Illyés Gyula minden népet érintő fájdalmat úgy élt meg, mintha felelősége lenne, hogy az minél hamarabb elmúljon. Műveiben az önkifejezés mellett ezért tudott harmonikusan megjelenni a nemzeti önismeret

¹¹ Németh László 1970: Ady Endre. In: Hegedős Mária szerk., *Két nemzedék*, Magvető Könyvkiadó-Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest (57)

¹² Görömbei András 2003: I. m. 7

¹³ Kosztolányi Dezső 1990: Csonka magyar nyelv. In. Kosztolányi Dezső: *Nyelv és lélek*. Szépirodalmi Kiadó, Budapest (40)

¹⁴ Görömbei András 2003: I. m. 8

gyarapítása. A Puszták népe című művében le is írja, hogy olyan néprétegről ír, amelyiket korábban nem tekintett a nemzet részének.¹⁵

A két világháború közötti alkotók új területeket fedeztek fel és láttak más színben, a magyar nemzeti önismeret részévé téve azokat. Ezen alkotók közül kiemelkedett a már említett József Attila. Szabó Lőrinc az értelmiségi proletár világát mutatta be új színben. Említésre méltó még Déry Tibor, Márai Sándor. Márai művészetében a magyarság, kereszténység, polgárság, európaiság szétválaszthatatlan világa került bemutatásra. Tamási Áron a székelység Trianon utáni útkeresését mutatta be. A felsorolt néhány példa által is látjuk, hogy irodalmunk egy új formáját mutatta meg a személyiség és a közösség ábrázolásában a két világháború között. Nyilvánvalóvá tette, hogy a nemzettudat átértékelése létfeltétele a nemzetnek.¹⁶

A második világháború utáni korszakváltás nem morális értékek alapján következett be, hanem az elnyomó hatalom nézetei szerint. A kommunista diktatúra betiltotta a nemzeti irodalommal foglalkozó műveket, a nemzeti gondolatot üldözte. Eltávolította a nemzetismeretből a határon túli kisebbségi magyarok kérdését. Ezáltal következett be az ötvenes évek elejétől a rendszerváltásig fennálló szellemi-erkölcsi szabadságharc. Az irodalom több kísérletet tett arra nézve, hogy visszaszerezze autonómiáját. A legfontosabb ezen törekvések közül a személyiség értékének helyreállítása, másik pedig a magyarság történelmi tudatának a tisztázása. A magyarság abban a korban folyó történelmi tragédiáinak egyik miéértje a nemzeti önismeret hiányából adódik. A magyar irodalom a különböző politikai gondolkodás ellenére is vállalta a nemzet történelmi tudatának újratemtését.¹⁷

A hetvenes évektől kezdve az irodalom szerves részévé tette a nemzettudat, a szétszórt magyarság szellemi összetartozásának védelme. A kisebbségi magyar irodalmak megjelenése is hatással volt a nemzeti önismeret kialakítására. A kisebbségi irodalomban a külön sors drámai jegyei is megmutatkoznak. A hetvenes-nyolcvanas évektől sorra jelentek meg olyan művek, melyek a kisebbségi léthelyzettel foglalkoztak. Legfőképp a nemzeti identitás védelme mutatkozik meg bennük, de az elidegenedés és a szétszóródás is gyakori téma. "Sokféle érték van egy irodalomban, de nem véletlen az, hogy egy-egy nemzet tudatában azok a művek élnek közösségformáló erőként, amelyekben a nemzet létének igazsága lép működésbe"¹⁸

¹⁵ Görömbei András 2003: I. m. 8

¹⁶ Görömbei András 2003: I. m. 9

¹⁷ Görömbei András 2003: I. m. 10

¹⁸ Görömbei András 2003: I. m. 10-12

1.3 A kárpátaljai magyar irodalom kibontakozása

A nemzetiségi magyar irodalmak közül a kárpátaljai a legfiatalabb. A Csehszlovákiához csatolt terület magyarságát elnyomás sújtotta cseh és szlovák részről. A térségnek irodalmi értelemben a XVI. század óta vannak számottevő hagyományai. 1918 és 1938 között a csehszlovákiai magyar kultúra részeként próbált fellendülni, de a közösség életével foglalkozó művek is csak távoli orgánumban jelenhettek meg. Ebben az időszakban alkotott Tamás Mihály és Sáfáry László, akik műveikkel a csehszlovákiai magyar irodalmat gazdagították. Az 1938-as bécsi döntés szerint Kárpátalja ismét Magyarország részét képezte. Ez a magyarországi politikai magatartásnak köszönhetően nagy kárt okozott az ébredezni kezdő kulturális kezdeményezésekre és a magyarságtudatra nézve. A II. világháború a szellemi életre is rossz hatással volt, hiszen egyetlen író sem maradt. A jelentősebb írók vagy meghaltak, vagy elhagyták otthonukat.¹⁹

A szovjet csapatok 1944-ben elfoglalták Kárpátalját. A kárpátaljai magyarságot megfosztották nemzetiségi identitásának jogaitól. A magyar iskolákat is megszüntették, 1950-től nyithattak meg ismét. A *Kárpáti Igaz Szó* 1965-ig ukrán lap fordításaként jelent meg. A kárpátaljai magyar irodalom mostoha körülmények között indult el. Ebben az időszakban megjelent művekben szembetűnő a kötelező optimizmus és politikai elkötelezettség.²⁰ Benedek András és Kovács Vilmos három fejlődési szakaszt különböztet meg: 1951-1965 kezdő lépések, 1957-1965 a *Kárpáti Kalendárium* megjelenése, ez a kialakulás folyamata. Balla László mellé újabb írók jelentkeztek. Többek között Kovács Vilmos, Szenes László, Kecskés Béla, Sütő Kálmán, Csengeri Dezső, Osvát Erzsébet. 1965 után pedig határozott gyarapodás figyelhető meg.²¹ A kárpátaljai magyar irodalom kialakulása tehát az ötvenes évekre datálható. Balla László fontos szerepet vállalt az irodalmi életben. Első kötete 1951-ben *Zengj hangosabban!* címmel jelent meg. A kárpátaljai magyar irodalom kiemelkedő alkotója volt Kovács Vilmos is. 1957-ben indult *Vállalni kell* című kötetével, mely új hangot jelentett.²²

Sándor László *A második nemzedék* című írása az Alföld 1987/12-es számában jelent meg, ami a hatvanas évek végén pályájukat kezdő fiatalokról szól, akik egy nemzedéknek tekinthetők. A később fellépő fiatalokat már nem osztjuk nemzedékekre. Az anyanyelvi művelődés kibontakozásának lehetősége a hatvanas évek végétől mutatkozik. Az új

¹⁹ Görömbei András 2001: *Kisebbségi magyar irodalmak (1945-2000)*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen (311)

²⁰ Görömbei András 2001: I. m. 312

²¹ Görömbei András 2001: I. m. 312

²² Görömbei András 2001: I. m. 313-314

írónemzedékhez sorolható Fodor Géza, Vári Fábián László és Zseliczki József, akik a Forrás Stúdió révén próbáltak modernebb, frissebb szemléletet közvetíteni. Ennek megszűnése 1971-ben komoly akadály volt. Politikai döntés miatt a Forrás Stúdiót a József Attila Irodalmi Stúdió váltotta fel, ennek védnöke Balla László lett. Innentől kedve a *Kárpáti Igaz Szó Lendület* című rovatában kaptak lehetőséget írásaik bemutatására a fiatalok. 1979-ben ugyanez a lap kis versesfüzeteket adott ki mellékletként a terjedelmesebb bemutatás elősegítésére.²³ A József Attila Irodalmi Stúdió vezetését Balla D. Károly, Dupka György és Horváth Sándor vette át. A hetvenes és nyolcvanas években a stúdió bár korlátozva, de több fiatal kibontakozását is elősegítette. Ide sorolható többek között Balla D. Károly, Dupka György, Finta Éva, Füzesi Magda, Nagy Zoltán Mihály, Györke László és Horváth Sándor. 1987-ben a *Kárpáti Igaz Szó* új irodalmi mellékletet indított *Új Hajtás* címmel. 1988-ban a József Attila Irodalmi Stúdió József Attila Alkotóközösségé alakult, amely teret adott a társművészeteknek is. 1989-ben alakult meg a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. Még ugyanebben az évben *Hatodik Síp* címmel irodalmi és közéleti folyóirat jelent meg, amely a nemzetiségi önismeret kialakulásának szolgálatába állt. A kárpátaljai magyar irodalomnak ekkor több kiemelkedő szerzője van, mégis gátló körülményekben ütköztek kötetük lassú megjelenése és egyéb korlátozások miatt. A magyarországi irodalmi köztudat Fodor Géza és Vári Fábián László költészetét tartja számon joggal.²⁴ Fodor Géza világmérete jellemző a felszabadultság. Nagy odaadással kutatja az emberi létezés titkait, mindent meg akar érteni. Vári Fábián László legjobb műveiben az önkifejezés jelenik meg. Érzésvilágának költői kifejezésére Mikes. Kelement, Balassi Bálintot, Dózsa Györgyöt és másokat idéz meg. Fájdalmában is méltóság szólal meg műveiben, amit vállal, de nem fogad el. Költészete mellett népköltészeti kutatásai is jelentősek.²⁵

1.4. Vári Fábián László életének rövid áttekintése

Vári Fábián László 1951. május 16-án született a kárpátaljai Tiszaújlakon. Szülei cipőgyári munkásként tevékenykedtek. Nevelésére és iskoláztatására nagy figyelem irányult szülei részéről: tanulmányait szülőfalujában, majd Nagyszőlősön végezte. Már kisgyermekként is nagyon fogékony volt a mesékre, hiedelemtörténetekre, amiket nagymamájától hallott, de édesapja is sok verset tudott. Meghatározó élmény volt számára, amikor vallásos neveltetése miatt tanárától hátrányos megkülönböztetésben részesült.

²³ Görömbei András 2001: I. m. 322

²⁴ Görömbei András 2001: I. m. 323

²⁵ Görömbei András 2001: I. m. 324

Hasonlóan nehezen érintette, amikor egy Ábrányi-vers szavalása után magyartanárától komoly dorgálásban részesült.²⁶ 1968-ban kezdte tanulmányait az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelv és irodalom szakján. Itt töltött évei alatt lett tagja a Forrás Stúdiónak. Több társával együtt egy új és modern irodalmi, művészeti és társadalmi szemlélet kialakításán dolgozott, fő fórumuk a *Kárpátontúli Ifjúság* című újság volt. Később az első kárpátaljai magyar polgári mozgalom tagjaként így emlékszik vissza: „A ’67 novemberében alakult Forrás Stúdió fiataljaitól, mint csoporttól még távoliak az ellenállás eszméi... Egyelőre, csak irodalmi sikerekről, a Szilaj nádparipán címmel készülődő versantológiáról, a publikációs lehetőségek bővítéséről álmodoznak, de 1970 táján, Kovács Vilmos erkölcsi támogatásával már magyarországi folyóiratokban való megjelenésről is. A műhely legtehetségesebb tagjai (Balla Gyula, Benedek András, Fodor Géza, Füzesi Magda, Zselicki József) mai szemmel nézve is elfogadható, vállalható verseket írnak, melyekben az egyre inkább kiszoruló pártideológia helyét az egyetemes emberi értékek veszik át, Benedek András költészetében pedig a nemzeti élmény beszédes kifejezéseként megjelenik, s szinte azonnal tovább »terjed«, rám is átragadt a kurucos attitűd. Azt hiszem, a Stúdión belül ekkor kezd tudatosulni és állandósulni – még nem az ellenállás – a hazug, zsarnoki rendszerrel szemben táplált harag gondolata. Ezt csak megerősíti a Benedek—Kovács szerzőpárosnak a kárpátaljai magyar irodalomról készített, és a Tiszatáj 1970. októberi és decemberi számában közreadott tanulmánya, ahol először lát napvilágot nyilvánosan a kárpátaljai magyar lakosság 1944-es sorstragédiája. Ezzel, a számunkra fontos irodalom- és kultúrtörténeti eseménnyel a Forrás életében egy jelentős fordulóponthoz érkeztünk. A területi (megyei) pártbizottság előretolt szeméi ettől kezdve fokozott figyelemmel követik minden lépésünket.”²⁷

A polgárjogi mozgalomban való részvétele miatt hosszú évekig nem jelenhettek meg írásai Kárpátalján, csak Magyarországon. Ezt követően, a nyolcvanas évektől a *Lendület* és a *Kárpáti Igaz Szó* című folyóiratokban jelentek meg művei. 1972-től sorkatonai szolgálatot teljesít a szovjet hadseregbe. Emlékeit ebből az időből a *Tábori posta* című regényében írja le. Tanulmányait végül levelező tagozaton fejezte 1978-ban. Először 1990-től rendkívüli tagja a Magyar Írószövetségnek, két évvel később már rendes tagja. 2001-től választmányi tag, 2007-től elnökségi tag, 2004-től a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának

²⁶ Oláh András: A verseknek ajtót kell nyitni (Beszélgetés a 70 éves Vári Fábián Lászlóval). Partium xxx. évf. 1 sz. 2021 tavasz (9)

²⁷ Dupka György: Vári Fábián László-A magyar irodalom kárpátaljai lexikona 1918-2006 In. Dupka György, *Ukrajnai Magyar Krónika*, 2006 (10)

elnöke, 2005-től a Magyar Művészeti Akadémia tagja. 2009-től az Együtt című irodalmi folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke.²⁸1968-tól versei a kárpátaljai kiadványok mellett magyarországi és romániai folyóiratokban is megjelenik. Vári Fábián László jelenleg Mezőváriban él és alkot, mint a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet kisebbségkutató részlegének vezetője.²⁹

Főbb elismerései: Kilencek díja —1983, Berzsenyi-díj – 1993, Kemény Zsigmond-díj – 1998, József Attila-díj – 2003, Tőkés László-díj — 2004, Balassi Bálint- emlékkard — 2004, Ratkó József-díj — 2007, Vár-díj -2010, a Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje — 2011.

Eddig megjelent kötetei: Széphistóriák. Versek. Kárpáti Kiadó, Ungvár 1991, Kivont kardok közt. Versek. Mandátum- Magvető Kiadó, Ungvár-Budapest, 1992, Vannak ringó bölcsők. Kárpátaljai magyar népballadák, Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1992, Vágtatlan csillag. Versek és műfordítások. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2001, Harminchárom év. Válogatott versek. Felsőmagyarország Kiadó–Szépírás Kiadó, Miskolc-Szolnok, 2002, Fecskehajtó idő. Régebbi és új versek. Masszi Kiadó, Budapest, 2004, Jég és korbács. Versek (2002-2010). Írók Szakszervezete, Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2010, Ereimben az idő. Magyar Napló, Budapest, 2015, Vásártér. Magyar Napló Kiadó 2015. Koponyámban a gyertya 100 vers (1969- 2019). Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2020.³⁰

1.5. Vári Fábián László és a nemzeti lelkület

Vári Fábián László verseiben a népismeret, a történelem és az önismeret esztétika érékké tétele jelenik meg egymástól elválaszthatatlanul. Költészete összmagyar értékű, hiába Kárpátalja történelmével és társadalmi-politikai helyzetével foglalkozik leginkább. Műveiben felismerhető Kovács Vilmos őstörténeti kutatásainak hatása, de Fodor Géza kisebbségi morális alap gondolatára is tud válaszokkal szolgálni.³¹Költői személyiségének kialakulásában nagy szerepet játszott a történelemformáló közösségi lelkület iránti érdeklődése. Egyszerre döbben rá költői hovatartozására és a népköltészeti alkotások iránti érdeklődésére. Mindez meghatározó volt teljes életére nézve, hiszen elhivatottságot mutatott

²⁸ Dupka György 2006: I. m. 10

²⁹ Dupka György 2006: I. m. 10

³⁰ Dupka György 2006: I. m. 10

³¹ Eperjesi Penckófer János 2003: *Tettben a jellem*. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében, Magyar Napló, Budapest (265)

mindkét felismerése iránt. A költészet és a népballadagyűjtés is a Forrás Stúdiónál valósult meg. „Pontosan emlékszem rá, hogy (...) pattant fel értelmemben az a kagyló, amely számomra a kézzelfogható csodát rejtegette. Ekkor világosodott meg bennem, hogy a példaként bemutatott versekhez foghatót magam is tudok írni”³² A történet 1968-ra nyúlik vissza, két évvel később már népköltészeti alkotásokkal is foglalkozott. „Örömbeli elégedettséggel jártuk magnetofonjainkkal a falvakat, hallgattuk az idősök dalait, régi énekeit, balladáit és verseit. Én elsősorban a balladákat gyűjtöttem (...). Valamennyi – tartalmával és közvetített hangulatával is – megfogott, célszerűségével és a formaiszerkezeti zártságával együtt hatalmába kerített. Napról napra úgy éreztem, hogy csodavilág tárulkozik ki előttem”.³³

Visszaemlékezései közül a legmeghatározóbbak azok, melyek a család önismeretre való neveléséről szólnak. A szovjet katonai alakulattal kapcsolatos visszaemlékezése: “Barátkozgattunk éveken át messze földről hozzánk érkezett katonákkal. Ők rendszerint a találkozás emlékére apró jelvényeket, kis csillagocskákat osztogattak nekünk. Egyik alkalommal iskolai csoport tagjaként voltam ott, s a laktanyalátogatás végén a megszokott rituálé szerint jelvények, csillagok osztogatására került sor. Minden kis pajtásomnak jutott valamilyen jelvény, csillagocska, ám mire én is sorra kerültem, a készlet elfogyott. Nekem nem jutott semmi. Úgy bántott, annyira rosszul esett kimaradásom, hogy ott azonnal sírva fakadtam. Ahogy hazaértem, ott is sírtam. Édesanyám aztán kifaggatott, s mikor megtudta, miért sírok, azonnal megnyugtatót: ne sírj, fiam! Van nekünk attól több és szebb csillagunk, majd én azokat megmutatom neked. Este, amikor besötétedett, édesanyám kivitt az udvarra, felmutatott a csillagos égboltra, hogy ott vannak, azok a mi csillagaink”.³⁴ Talán innen eredeztethető, hogy Vári Fábán László műveiben a nap, a hold és a csillagképek ismerete kiemelt helyet kap. Néhány esetben az egyházi tudástól függetlenül, de előfordul, hogy a keresztény hit érzésével válik a vers alapjává. “Sürved a setét/ éjjeli posztó, /az a szövőszék, /jaj de magas!/ A csillagménesnek/ abrakot osztó/ telihold fénye/ ólomsugaras” – olvashatjuk a *Feslik a setét...* című műben.³⁵

Pályájának első évtizedeiben legjellemzőbb témája a kárpátaljai sors- és feladatvállalás volt, de mára világos, hogy költészete ennél egyetemesebb érvényű.³⁶ A költő

³² Vári Fábán László 1998: *Forrás és tükör*. Tízévkönyv, Hatodik Síp antológia (165)

³³ Miklós Elemér: *Tisza-parti beszélgetések*. Vásárosnaményi Városi Könyvtár, 1990 (185)

³⁴ Miklós Elemér: I. m. 180

³⁵ Eperjesi Penckófer János: I.m. 269-270

³⁶ Elek Tibor 2013: Szemben a romlással. Vári Fábán László költői pályája. *Nagyvilág Világirodalmi folyóirat*, LVIII. évfolyam, 4. szám (407)

szerint ma is elvárható, hogy műveiben megjelenjen a közösségi néptapasztalat “verset adjon a kérő kezébe, s ne ocsmány varangyot”.³⁷ Esztétikája szerint nem elég, ha egy vers szépen szól, üzenetet is kell, hogy hordozzon. A kárpátaljai magyar irodalom indulásával a tragikus sorsú kárpátaljai magyar kisebbség nemzeti öntudatra ébredt. Erre az időszakra tehető Vári Fábián László pályájának az indulása is. A Forrás Stúdió tagjaként több társával a nemzeti azonosságtudat megteremtése és a közösség gondjainak megszólaltatása volt a fő célja. A csoport támogatását fejezte ki Kovács Vilmos is, akinek hasonló jellegű törekvései voltak. Kovács Vilmos és a Forrás Stúdió tagjai együtt fogalmazták meg a kisebbségi önismeret feladatköreit. A szomorú szellemi közállapotról beadványt is készítettek, amelyek fontos kordokumentumokként olvashatók ma. Visszatekintve azok a művek nevezhetők értékesnek, melyek reális képet adtak a kárpátaljai magyarság mindennapjairól, szembeszegülve a követelményekkel. A Forrás Stúdióknak is e szellemiség miatt kellett megszűnnie.

Vári Fábián László a stúdiós évek alatt írta első verseit, de sorkatonai szolgálatra hívták, majd a nyolcvanas évek közepéig alig-alig publikálhatott. Első kötetei húsz évvel indulása után jelenhettek meg: *Széphistóriák* (1991), *Kivont kardok közt* (1992).³⁸ Hosszúra nyúlt pályakezdése egyedülállónak mondható, viszont már első köteteivel maradandót alkotott.³⁹ Görömbei András a *Jég és korbács* kötet kapcsán így ír róla: „Együtt él bennük az emberiség archaikus tapasztalata és a jelenkor problémavilága. Költői világának különleges színét a mély történelmi tudással és a folklór emberi teljességét őrző gazdagságával szembesített mai sorslátás adja. Művészetének megkülönböztetett értéke a magyarságért érzett történelmi és jelenkori felelősség művészi megnyilatkozása”⁴⁰ Már a korai verseiben (Altató, Múlt időben, Március) szembetűnő a népköltészet által megőrzött ősi tudás hatása. Vári Fábián László 1969-ben járt elsőként népballadagyűjtő úton a Forrás Stúdióval, ami nagy hatással volt rá egész életére nézve. A hetvenes, nyolcvanas években már egyénileg folytatta a gyűjtőmunkát, ennek eredménye a *Vannak ringó bölcsők* (Kárpátaljai magyar népballadák). Ady Endre, József Attila, Nagy László és Csoóri Sándor műveiben szintén megfigyelhető a népköltészeti hatás, ezért Vári Fábián László elődeinek tekinti őket. A felsorolt szerzők művei azért is fontosak, mert szintén fellelhető bennük a

³⁷ Verset, ne ocsmány varangyot! (Penckófer János beszélgetése Vári Fábián Lászlóval). Vári Fábián László: *Jég és korbács*, Széphalom Könyvműhely, 2010 (91-115)

³⁸ Elek Tibor: I. m. 408.

³⁹ Elek Tibor: I. m. 409.

⁴⁰ Görömbei András 2010: *Jég és korbács* (Vári Fábián László könyve). *Tiszatáj* (77-83)

népsorshoz kötődés és a közösségi felelősségérzet. ⁴¹A kárpátaljai magyar kisebbség sorsáról a szovjet szocialista jogfosztottság korában nem lehetett szabadon írni. A népi műveltség hagyományai mellett Vári Fábián László költészete számára a szabadságharcos mozgalmak, illetve a múlt egyéb történelmi hagyományainak bemutatása volt járható út. A történelmi időket idéző versei a nemzeti önismeret elmélyítését segítették, emellett a felelős, etikus ember példajaként mutatta be a múltbéli hősokeket. A költő élt a többértelműség lehetőségével, ezáltal a jelenkor gondjait is bemutatathatta. ⁴²

⁴¹ Elek Tibor: I. m. 409

⁴² Elek Tibor: I. m. 410

II. VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ KÖLTÉSZETÉNEK SOKSZÍNŰSÉGE

Vári Fábán László verseit témájuk szerint csoportokba sorolhatjuk, egy-egy alkotás több egységben is megállja a helyét. A költeményekben Vári Fábán belefoglalja a származásával kapcsolatos nézeteit, élettörténetét, szülőföldje történelmét, valamint egy szűkebb kör és a nemzethez tartozásának élményét. Ezen kívül fellelhetők könnyedebb, játékosabb írások és műveiben hitbéli meggyőződésének is helyt ad. Ezek mind egymásra épülve adják meg Vári Fábán László személyiségét: az alkotói létét, a kárpátaljiságát, kisebbségi létének otthontalanságát, illetve a drámai vonásokban gazdag emberi életét.

2.1. A folklór világa

Szemléletformáló hatással volt Vári Fábán Lászlóra a folklór, azaz a népköltészet világa. Nagy Gábor szerint: „Vári Fábán László költészetének egyedisége abban rejlik, hogy a szellemi múlthoz fordulást egyszerre párosítja a modern életérzéssel és a formák archaikumával”.⁴³ Sokszínű költészetében megtalálható többek között a virágének, széphistória, krónikás ének, miniatűr, sírvers, búcsúének, népballada-átirat, legenda, mese, költői levél, látomás, szegénylegény-vers, illetve a lírai levél is.

Három árva című művében “hűen követi a formai követelményeket, ötvözi a műnemek karakteres jegyeit: megtalálható benne a lírai monológ, a párbeszéd, komor hatású természeti képek, kihagyásos, homályos értelmű előadásmód”.⁴⁴ Ebben a művében szülőföldje drámáját írja le, belefoglalva az elszakítottság tényét. A cím alatt olvasható: A népballada dallam nélküli mezőségi változata 1988-ból, vagyis úgy értelmezheti az olvasó, hogy Erdélyhez köthető. A “Mostohaanyaország” nem Magyarország, hanem az elcsatolt földeket befogadó ország. Az átiratban érzékelhetjük a drámai hatást, olyan bűn ez, amit csak felsőbb hatalom bocsáthat meg:⁴⁵

Porevő kígyóként tekeregi,

Merevedj sziszegő kövé!

Az oldozás joga nem enyém –

A békítő, örök időé.

⁴³ Nagy Gábor: Vári Fábán László: Világtalan csillag

<http://home.hu.inter.net/kortars/0301/nagy.htm> (megtekintve: 2023.05.06.)

⁴⁴ Papp Endre 2016: *Vári Fábán László*. Budapest: Magyar Művészeti Akadémia (121)

⁴⁵ Papp Endre: I. m. 121-122

A Sír felirat a jézusi feltámadást mondja el a maga egyszerűségével, szóhasználatában “harci” asszociációk lelhetőek fel.⁴⁶

*Harmadnap csak az az támad fel,
akiért a szelek sírnak,
szakadatlan szól utána
füzeseknek furulyája.
Hajnaltájban harmadízben
zeng a kakasi harc díszben,
s negyednapra, valahára,
hó hull üres sírhalmára.*

A *Mese* címéből is kikövetkeztethetjük, hogy a valóságtól elrugaszkodó mutatkozik meg a műben. A hős elindul, hogy részese legyen egy nagy eseménynek, a küldetés vélhetően gyászos kimenetelű.⁴⁷

*Az a fergeteg
úgy zuhogjon,
kényes csillag
mind lehulljon!*

A *Történelmi miniatűr* röviden összefoglalja a magyar történelem sorscsapásait:

*Vészmadár száll ágról ágra,
zsolozsmáznak a szegény szentek.
Sápadtarcú Pannóniában
barbár legények lépegetnek.
Isten vize partra szökken,
villám csap le a hadi útra.
Bajjal, békével jön a tél,
a táltos elrévül alkonyatra.*

Ugyancsak a kifejezés minimumát, ugyanakkor paradoxonában a maximumát is adja a *Múlt időben*.⁴⁸

*Hópelyhek és csillagok hulltak,
akik féltek megvakultak.
Asszonyok jöttek fehérben, kékben,*

⁴⁶ Papp Endre: I. m. 123

⁴⁷ Papp Endre: I. m. 123

⁴⁸ Papp Endre: I. m. 123

rémült vizek leheletében.

*Vert ezüstért nemes óbort kértem,
s bádognak hozták a vérem...*

Vári Fábián esetében a lírai levél: lírai *Levél*, a bordal: *Bordal*. Ennek a kifejezésbeli tömörítéseinek köszönhetjük például a *Kenyérmorzsa* című művet, vagy a *Fordított virágéneket*:⁴⁹

Nem kell a virágnak ének,

szirmai ügyis elégnek

a napon.

Azt meg csak a bibék tudják,

a szemembe miért húzom

kalapom.

A szerelmi tematikájú művekben érzékelhetjük leginkább Vári Fábián régies hangját. Ebben természeti képek, a virágmotivika és a megszemélyesítés is megjelenik. A *Széphistóriákban* egyértelművé teszi, hogy Balassi Bálint nyelvi jellegzetességeit és szerelmi viszonyulásait tekinti irányadónak. A versben a bánattal, bujdosással terhes állapotáról ír, melyben csak a szerelem adhat vigaszt. A szerelmesek sorsának eggyé válása mindennek a beteljesülése. *Vásártéri legenda* címmel Jézus és Péter vándorlását mutatja be a földön. Ugocsán jár a Megváltó, aki tanítványát keresi. Az érlelődő forradalmat a táj lázadó hagyományaihoz kapcsolja: „megbénult a torok, /de a lélek üvölti:/Vivát százezerszer/ a lázadó Perényi/ s az ige, hogy/ »Ugocsa non coronat!“.« Vári Fábián költészetének formai múltba ágyazottságát különböző motivikus elemek is bizonyítják: az ősi élet- és istenszimbólum, a nap, az átok, a havazást hozó hold, a tél hidege, az éjszakai égbolt, a csillagok reménysugárzása, a tenger végtelensége, az élet, mint hajóút, a vér áldozata, a fény és a sötét örök harca.⁵⁰

2.2. A történelmi sorscsapások és hősök

Vári Fábián László számára a múlt, a nemzeti história a magyar történelem példatára is. Versében legtöbb esetben a lázadókat, a sorscsapásokat, a meneküléseket és a bujdosásokat jeleníti meg. Ezek a sorsminták az egész nemzet szenvedéstörténetét hordozzák magukban. A nemzet kiemelkedő figurái a megpróbáltatásokon való felülkerekedés mintái, példaképként jelennek meg a művekben. Megfelelő motivációvá

⁴⁹ Papp Endre: I. m. 124

⁵⁰ Papp Endre: I. m. 125

válnak a megmaradásért folyó mindennapi küzdelemben. Egyik ilyen személy Dózsa György, aki a *Párizs* című versben a tűz motívumaként ragad meg, aki a nép érdekében felkelést visz véghez. A *Szervántiusz Tibor Dózsa György-szobra előtt* már a címben is érzékelhető, hogy egy immáron műtárggyá nemesedett hősről van szó.⁵¹

*Lanthúron kesereg
szép gyászos ének,
míg poklok szolági
züllesztik szét
évezredünk
mádodik felének
tizennegyedik esztendejét.*

*- Agyam még forr
a tűzpánt gyűrűjében,
lent füstben az ország
és bolydul a had.
Húsomra rá-
telepszik az ében,
eb, aki belém mar,
szolga marad.*

*-Permanens tüzet
táplál a tested-
ideje hinni és
kimondani.
Trónusod előtt
Vigyázz-ba dermed,
s a hűségre gondol
egy kárpátaljai.*

A címben két név is jelen van. Egyik Szervántiusz Tibor, aki egy magyar szobrászművész. A másik név Dózsa György, aki az 1514-es parasztháború vezetője. Vári Fábán László Dózsa György kivégzésére utal a műben. Ezen kívül betekintést nyerünk abba

⁵¹ Papp Endre: I. m. 126

a korba, melyben élt. Az 1500-as évek elején a parasztok és a nemesek között több harc dúlt, melynek végét Dózsa György elesése jelentette. A költő nem csupán Dózsa György előtt rója ki tiszteletét, hanem a szolgasággal szembeni fellépés előtt is. A kisebbségben a hűség a legnagyobb erény. A költeményben is az egyik legfontosabb megtartó erőről, a hűségről olvashatunk. A „kárpátaljai” nem csupán földrajzi helymegjelölés, hanem biztosíték arról, hogy Kárpátalján is él a szabadságeszme. A versben megfogalmazott hűség elődeink eszményeihez való hűséget is jelenti. Nem csupán a társadalmi egyenlőségét életét adó vezér szobra előtt történik a tiszteletadás, hanem a szolgasággal szembeni fellépés megkerülhetetlen alakja előtt is. Egy alávetett helyzetű népközösség tagja áll szemben a szoborral, aki, ha a hűségről beszél, akkor nemzetéhez való hozzátartozására gondol.⁵² Vári Fábrián László az, aki először kárpátaljaiként ír magáról költeményében, ami művészetfelfogásában egyfajta életminőséget is jelent. Pontosabban *Szervántiusz Tibor Dózsa-szobra előtt* című művében jelenik meg „A hűségre gondol/ egy kárpátaljai”, vagyis ezzel a szellemmel való rokonságát kívánja kinyilvánítani. Az égbolt alatt a földi önazonosságok középpontjai Tiszaújlak és Vári. Szellemi lakhelye ez, hiszen a Rákóczi szabadságharc és a megnevezett tájak történelmével azonosul a költő.⁵³

„Mondhat [...] bárki bármit, Balassi a kezdet, s hozzá vezet minden valamirevaló folytatási szándék” – írja Vári Fábrián *Nekem is áldott* című esszéjében.⁵⁴ Balassi Bálint alakjában a bajvívó költő, az ellenséggel bátran küzdő értelmiségi ember képét látja. Ő a személyes függetlenségeszme kultikus alakja:⁵⁵

*Jó rebellisek hitükben élnek, sosem
Süvegelnek gyarló földi hatalmakat ők.
Nagy magas Istennek térdepelnek csak és
Losonczy Anna földi szerelme előtt*

Általános jegy irodalmunkban a borúlátás, a menekülés és a bujdosás kultusza. Íróink verseikkel állítanak szóemlékműveket a sorscsapásokat érő, mégis megmaradó, szellemi-erkölcsi örökösnek, a magyarnak. A haza elhagyásáról olvashatunk az *Útban Törökország felé* című versben:⁵⁶

*Mindkét hazából kiárvulva,
csak hitünkben töretlenül,*

⁵² Papp Endre: I.m. 128

⁵³ Eperjesi Penckófer János: I.m. 268

⁵⁴ Iván Zsuzsa: „Ugocsában is itthon vagyunk”. Vári Fábrián László költészetéről. *Új Horizont*, 2003/4. (114)

⁵⁵ Papp Endre: I. m. 128

⁵⁶ Papp Endre: I. m. 129

*lelkünk holdfehér vásznaira
Isten árnyéka nehezül.
Alattunk reménnyel ringó gályán
pogány föld felé futunk,
hol a Patróna glóriáját
ölti magára jó urunk.*

*Otthon zsibbadást hord az ájer,
a vetést véreső veri,
elhullatják virágaikat
az akasztófák ágai.
Hatalmas hittel hisszük mégis:
hamarost lesz majd visszaút,
és a tengertől visszakupunk
lobogót, várfalat, falut.*

*Vágyódik ezért a szemgolyó
a gyertyafényhomály után,
verejtékezve áll a kéz
a körbevándorló kupán.
S mikor minden vérlobbanást
testmeleg indulat hevít,
daccal reccsenti szét a szó
a fogak porcelánjait:*

*Hasítsd meg, Uram, az egeket,
kell most nagyon az áfium! –
Végtagjainkba szegeket
veret az evangélium.
S mert Pilátus kezeit mossa,
álmain csak átsuhanunk,
de az árbockeresztről újra
feléd fordul ábrázatunk...*

*Eljő, im, újbor ünnepe is,
Úr asztalánál nem várnak ránk.
Szánk szögletéről csöndes patakban
szakadni kezd a Miatyánk...
Ármányos félhomály szállja meg
a hajósok szemgödreit.
Sodorják felénk a fellegek
Drinápoly karcsú tornyait.*

Írója így nyilatkozik a szerzemény születéséről: „...amikor egy-két napi lázas gyötrődés világra hozta a verset-talán bevallani is férfiatlan– keresett magányomban elsírtam magam”.⁵⁷ A vers háttérismeretet igényel: „1711 februárjában, nyolcesztendő fűrésztő küzdelem után a fejedelem az ugoicsai Salánkra hívatta magyarországi szenátorait és erdélyi tanácsosait, ahol Károlyi Sándor anyósának, Barkóczinának a Hömlöc oldalában álló ódon kastélyában, az utolsóként emlegetett kuruc országgyűlésén még egyszer megtárgyalhatták az ország dolgait. (...) A Barkóczi-kastélynak már csak hűlt helye van meg, mert a gyászos országgyűlés után hat évvel földig rombolták a krími tatárok”⁵⁸

A földi gyötrődés isteni büntetésként való magyarázata a magyar irodalom hagyományaiban is megtalálható. A bűnökért jellemzően büntetés jár. A felsőbb hatalom haragja azonban egyfajta kiválasztottság is, vagyis azt sújtja büntetéssel, akit szeret. Vári Fábán versében krisztusi áldozattal való azonosulásról olvashatunk: a menekülő magyarok bűnhődése az otthonmaradottakért. A verskezdés, a „mindkét házból kiárvulás” a kisebbségben élők vállára helyezi át a fenyegetettség súlyát. Eperjesi Penckófer János így ír a költőről: „Szinte valamennyi verse a nemzeti közösség lelkelet egy-egy darabkája”.⁵⁹

A versben párhuzamba van állítva Rákóczi és a határon túli magyarok sorsa. A száműzetésbe került magyarság reménykedik az otthontalanság ellenére is. Sorsuk, hogy idegen földön próbáljanak meg érvényesülni, emellett indulat is érzékelhető a költői én részéről. A versben a hétköznapi emberi sors mellett megjelenik a kisebbségi helyzet nehézsége. A kisebbségi helyzetben élőkől hazájukat vették el, ami a hovatartozás legfőbb jegye is egyben. E sanyarú sors hordozóiban pogány földön is ott a remény és a bizakodás.

⁵⁷ Vereckétől Beregszászig. Vári Fábán László kárpátaljai költővel beszélget Kozma László. Kairosz Kiadó, 2007 (118)

⁵⁸ Jánosi Zoltán: „Holdút magasán” *Jegyzetek Vári Fábán László költészetéről*. In. Vári Fábán László: *Koponyámban a gyertya 100 vers (196-2019)*. Magyar napló-Írott Szó Alapítvány, Budapest 2020 (206)

⁵⁹ Eperjesi Penckófer János: I. m. 272

A *Várad felől az alkony...* című műben feltehetően Bem apó az Úr segítségét kéri, hogy vigye el a “halott őrnagyot” e világról. Bár a költeményben nem szerepel Bem neve, de az olvasó érzékelheti, hogy róla van szó. “a márciusi eszmékkel való szembesülés másfél évszázada lehetősége és belső kényszere a magyar irodalomnak”⁶⁰ Vári Fábián László költészetében is megjelenik ez a belső kényszer, ezáltal hoz létre egy sajátos történelmi bensőséget. Ez a vers azokhoz a művekhez tartozik, melyek negyvennyolc és a kisebbségi magyarság eszmélését is szolgálják.

*Arca mostani mását
magammal elviszem
ne lássa romjaiban őt
ezentúl senki sem!*

A *Március* és a *Kikerics* című versek a költő azonosulását fejezik ki a márciusba, vagyis hitét a változásra. A 20. század a haza földjének szétszabdálása, vagyis a Trianon ideje volt, sokan emiatt kisebbségi helyzetbe szorultak. Ennek a kifosztottság-érzésnek előképe Ady Endre.⁶¹ A vers rövidege miatt csak jelzéseket olvashatunk belőle, mégis érezni benne a szabadságharc kirobbanását és Arad fájalmát.⁶²

*Elhagy az árnyam, elmegyek,
Csillag sincs velem,
E homályt át nem ütheti,
Megpihen szemem.
Sorsomhoz szabott síri ágy
A felnégyelt Haza,
Testemnek tüzét csillapítsd,
Tisza és Duna.*

*Az alkony biborszínre vált,
Hitem erősítem.
A pokol az, mely így üzen,
Nem az Úristen.
Kegyetlen szél kerekedik
Holnap ilyenkor,*

⁶⁰ Görömbei András 1999: I. m. 454

⁶¹ Papp Endre: I. m. 132

⁶² Eperjesi Penckófer János: I. m. 285

Kidőlt serlegből elfolyik

Az úrasztali bor.

Ím, most e vers is meggyötör,

Alig létezem.

Áldani készül s visszahull

Ölembe kezem.

Írhatta volna magyarul

Akárki fia,

Parancsba kapván, hogy házát

El kell hagynia.

Már nem az Isten által kiszabott büntetést kell elfogadni, hanem a gonosz támadását. Ez a sorscsapás méltatlan, s ki tudja remélhető-e valaha jóvátétel. A világháborús veszteségek is egyértelműen a történelmi sorscsapásokhoz sorolhatók. Ez a vers volt az elsőként megjelent versfüzet, a *Széphistóriák* záróverse.⁶³

A *Korahalott nagybátyámért* című műben már nem egy történelmi alakról, hanem egy családtagról olvashatunk, akit a doni hómezőkön érte a halál:⁶⁴

Ha félti a föld az ő halottait,

pendül a fagyon az éjszakai éke.

De feltornyosul a csillagokig,

meghúzza harangjait a béke.

2.3. Szellemi társak

Két orosz költőelődről lelhető fel Vári Fábián Lászlónak verse: egyik a *Jeszenyin búcsúja*, másik pedig a *Majakovszkij utolsó éneke*. A magyar példaképek közül József Attiláról két verset is ír. Nála a halál és a megnyugvás a téma, az utolsó szakaszban sem találunk feloldást:⁶⁵

Aki Isten, most van gondban,

hideg homályba takar szépen.

Remeg az alkony, fél az alkony

ablakot rázó nomád szélben.

⁶³ Papp Endre: I. m. 132

⁶⁴ Papp Endre: I. m. 132-134

⁶⁵ Papp Endre: I. m. 136

Szintén a halál témájával foglalkozik a *Nyolcsorosok* is. A népdal kifejezéstárából és József Attila-i motívumokból merít ebben a költeményben.

Vári Fábrián László egyik legismertebb verse az *Illyés Gyula fejfája előtt* című költemény.⁶⁶

*Hazámtól távol,
Hozzád sírközelben
Tőled kérdezem,
mi végre hát?
S ha nem mondtad elégszer,
hiába mondta,
hogy ezerszer jaj
a nyelvhagyottnak,
mert biccen a szó már
a száj szögletén.*

*Te sem is tudhatod,
ki vagyok én,
mert csak a kérdésre
kapcsol az agy:
„Melyik nép
fogadott gyermeke vagy?”*

*Eleitől fogva
génjeinkben hordva:
anyaország, anyaöl,
anyatej, anyanyelv.*

*Mienk vagy!
Beszélünk fuldokolva,
ha fakad a sírás,
ha harsan az elv.*

⁶⁶ Papp Endre: I. m. 137

*Makacs szánkra fegyelmet
izzó jogarral égess,
csak őrizz meg bennünket, édes,
édes anyanyelv! (Papp: 136-137).*

Vershelyzete: a sír előtt főhajítás, a tanítások megtartásáról való ígéret. Vári Fábián László Illyést „a világban szétszórattott magyarság talán legnagyobb szószólójaként” látja.⁶⁷

Szembefordul a fenyegetettséggel, a zárlatban pedig közösségéhez és anyanyelvéhez fordul. Elszántsága Dózsa György-i, azaz áldozatra is képes.⁶⁸ Vári Fábián szembesíti a kisebbségi nyelvvesztés állapotát az illyési törekvésekkel. A költői én egy olyan szituációban szólal meg, melyben relevanciát kap az illyési intés: „hogyan ezerszer jaj/ a nyelvehagyottnak”. A körülmények bár nem kedvezőek, de a költő hangsúlyozza, hogy az anyanyelv mindenkor meg fog maradni, ezzel megjelenítve a személyiség és a közösség önazonosságát. Ezért az önazonosságért nap mint nap meg kell küzdenie egy Kárpátalján élőnek, de e küzdelem-vállalás Vári Fábián László esetében mindenképp adott.⁶⁹ Sok kárpátaljai magyar szülő iskolaválasztásnál a jobb boldogulás reményében az ukrán iskolákat részesíti előnyben. Egy vegyes ajkú közegben fennáll a beolvadás kockázata. Különösen igaz ez akkor, ha a kisebbségi nyelvet a rendszer is vissza akarja szorítani. A költő azt fejezi ki versében, hogy a beolvadástól félti a kárpátaljai magyar közösséget. Egy ember beszélhet több nyelvet, de az anyanyelv az, ami a legmeghatározóbb. Az először megismert nyelvhez köthető az első tapasztalat gyermekként, emellett az identitás és a kultúra is.

Két versének mottója: In memoriam Nagy László. Az egyik ilyen a *Kilépsz az éjből*, ami egy Kormos Istvánnal való beszélgetés során elhangzott a kérdésre reagál: Mit üzensz azoknak, akik száz, vagy ötszáz év múlva ülnek szembe veled? – kérdezte a riporter. Ha leszi emberi arcuk egyáltalán, akkor csókolom őket. Emberi szellemük, ha leszi, tudatom velük, üzenem: csak ennyit tehettem értük– így szólt a szállóigévé vált válasz a kérdésre.

A vers kifejezésmódja a végsőkig fokozza a feszültséget: pokollal teli éjszaka, tűz és vashalál. Mielőtt a Sátán lecsapna, a múltban keres menedéket:⁷⁰

Hát inkább vissza az avarkorba!

⁶⁷ Vereckétől Beregszászig. Vári Fábián László kárpátaljai költővel beszélget Kozma László. Kairosz Kiadó, 2007 (16)

⁶⁸ Papp Endre: I. m. 137

⁶⁹ Görömbei András 2003: I.m. 40

⁷⁰ Papp Endre: I. m. 138

*Az temetőit
megnyitja sorba,
s illendőképpen eltemet.*

A másik Nagy László-vers, a *Holdút magasán!* Itt a halott költő, fényemberként, vulkánként tör fel a végtelenbe tartva. A szentség magasában sugallja ígérését.⁷¹

*„Meg fogjátok látni:
húsvét vasárnapján
síromon kizöldül
a főtől való szálfá”.*

A poéta verseiben több kortársát is megszólítja, ez jellegzetes Vári Fábián-téma formába öntése. „...ahhoz, hogy versben szólítsak meg valakit, bizonyos többlet szükségeltetik. Lehet, hogy ezt a többletet az illető műveiben fedezem fel, lehet, hogy egy elmélyült beszélgetésben, de azt mindenképpen fontosnak tartom, hogy a nemzet, esetleg kultúránk dolgai felől hasonlóképpen vélekedjünk” – vallotta ezzel kapcsolatban.⁷²

A *Világtalan csillag* című műben Kiss Ferencről ír. Megszólította „a gyötrelmek aknamezején/ beszélni tanulva lépeget” (Kiss Ferenc agyvérzése miatt nem folytathatta munkáját). A haza iránt érzett baráti közvetlensége is megfogalmazódik egy versszakban.⁷³

*Péterfalván most zeng a nyár
szomjadra forrás ád vizet,
eltitkol minden ölelést,
hallgat a Szerelemsziget.
S ha ingeden rúzsfoltt virít,
hidd el, hogy arra sincs szavunk.
Lépj ki a partra, Kiss Ferenc,
Ugocsában itthon vagyunk.*

Kiss Ferencsel barátságot ápolt a költő, ebben a versben a barátság mellett a közösségi lelkület is ihletadó volt. Kiss Ferenc is foglalkozott a kisebbségi magyarok ügyével Czine Mihállyal, Görömbei Andrással és Ilia Mihállyal karöltve. Évtizedes emlékek

⁷¹ Papp Endre: I. m. 139

⁷² Vereckétől Beregszászig. Vári Fábián László kárpátaljai költővel beszélget Kozma László. Kairosz Kiadó, 2007 (32)

⁷³ Papp Endre: I. m. 139

ösztönözték Vári Fábrián Lászlót arra, hogy Kiss Ferencsel újra láttassa szülőföldjét és megszólaltassa, hiába „a gyötrelmek aknamezején” jár.⁷⁴

Vári Fábrián szimpatizál az erdélyi irodalommal, főleg azon ágára, amely a nemzeti örökségéhez ragaszkodva a sajátosság méltóságát hirdeti kisebbségi helyzetben is. Az *E földről* című vers egy vers-üzenetváltás. Farkas Árpád egyike azon szerzőknek, akik Nagy László-i örökséget folytatva, az erkölcsi-szellemi értékekhez ragaszkodik költészetében. Vári Fábrián levelének oka a nyolcvanas évek romániai falurombolása, illetve szolidaritásának kifejezése.⁷⁵

*E földről én nem futhatok,
s meg sem halhatok készakarva.
Feszül rajtam a bánat inge
kikeményítve, kivasalva.*

*Égrendés moraja hömpölyög,
dobhártyám vérzik beszakadva,
és e magos, mennybéli fényben
alig ösmerek önmagamra.*

*Rám mered sok oktalan állat,
kik inni keresztvízre gyűlnek,
de elsáncolnak a farkasok–
villámló szemekkel körbeülnek.*

*Annak okáért elvadulva
élek köztük a hegyek hátán.
A téboly rángat dombról dombra,
s lent a völgyön dühöng a Sátán.*

*Mert Farkas Árpádként beszéltem,
irgalom számomra ne legyen!
Tömöm e verset puskacsőbe,
és szétloccsantom a fejem.*

⁷⁴ Eperjesi Penckófer János: I. m. 276

⁷⁵ Papp Endre: I. m. 140

Farkas Árpád két művel is válaszolt a megszólításra: *Versek párbeszéde* című esszével és *Az örök hó határán* című verssel. Farkas örömét fejezte ki a kitartásra bátorító üzenetért, valamint így nyilatkozott a költőről: „Vári Fábián László Kárpátalján él, vad kihívó strófái még tavaly ősszel jutottak el hozzám, s mérhetetlen volt meglepődésem, amikor csöndes-jámbor fiatalembert ismertem meg az idei gyulai versparádén az ő személyében”.⁷⁶

Csoóri Sándornak szintén két verset szentel, egyik a *Csoóri Sándorhoz*. Ennek témája a kényszerítő erőkkkel való szembenézésre biztatás. Ebben a költeményben az eddigiekhez képest új, hogy az árulást nyíltan megveti a költő. A másik vers egy születésnapra köszöntő, melynek címe *A páternoszter kosarában*. A nyolcvanesztendős pályatársának kifejti nézeteit a világ keserű állásáról, a jövőtlenségről, a magyarság fogyásáról, valamint az irodalom helyzetéről – „Virághagymába, gyökérbe/a dal is visszahúzódott. / Elbűvölni nincs szavunk”

Még utoljára közösségmentő lázadásra invitálja az agg költőt:⁷⁷

*Feslik a hab. Azt álmodom,
hópalást borítja vállad,
megrabolt hegyek, fenyvesek,
szekerek zörögnek utánad,
és fegyverben áll már a nádas
felmered százezer kopja
az Ejrópa mennyezetén
dölyfőlő csillagokra.
[...]*

S. Benedek András barátjának ajánlotta *Ítélet után* című versét. Témája a közös sors összefoglalása, de megjelennek benne kozmikus, keresztényi, mitikus és misztikus motívumok is. A közös sorshoz hozzátartozik a háború, a rabság és a hallgatás, mégis érzékelhető a jövőre való nyitottság.

*Delelt már nyakunkon penge.
Szívünk azóta kőkemény.
De tengeranyánk méhébe rejtve
Lüktetni kezd a költemény.*

⁷⁶ Vereckétől Beregszászig. Vári Fábián László kárpátaljai költővel beszélget Kozma László. Kairosz Kiadó, 2007 (132)

⁷⁷ Papp Endre: I. m. 142

A *Szoborbeszéd* című versben már egészen más a költő hangja. Könnyed élcélődéssel fordul pályatársaihoz: Bobory Zoltán, Szilágyi Pista, Gál Sanyi és Szakolczay neve is felmerül benne.

Az *Ereimben az időben* ismét számos verses megszólítás található. Verseiben emléket állít Nagy Gáspárnak (*Útravaló*), és Utassy Józsefnek (*Az Úr kegyelméből*). Nyíró József újratemetése okán íródott a *Szent föld*. A halálban is száműzött író nevében beszél a költő:⁷⁸

*Nagyot böffen a csőcselék,
bendője ponyvával teli,
s bár magam vagyok a megrabolt,
most koponyám követeli.*

*Apostol voltam én egykoron,
ím az utolsó intelem:
ha árendát kérnek síromért,
te fizess meg nekik, Istenem!*

A *Mítosztöredékben* egy szerelmi történetet küld Antall Istvánnak. Kutlán András festőnek szól a *Sikoly és sóhaj* hármastagolásban. A hetvenéves Hajdu Lajosnak *Vers a halál ellen* című költeménye szól. A Kilencedik költőcsoportosuláshoz való ragaszkodása hallatszik az Oláh Jánosnak szóló *Attól fogva* című köszöntőben. Jókai Annának írta a *Jó hogy jössz éjjel* című opust, melyben egy félelemmel teli századról ad leírást, a mű a félelem leküzdésének reményével ér véget.⁷⁹

2.4. Szerelem és bor

Bármennyire illik Vári Fábián László személyiségéhez a veszedelmekkel bátran szembenéző, komoly ember képe, mégis meglepően bőkezű szerelmi költészete is. Ez irányú témái eléggé változatosak. A szomorúság, az áhított nőért való küzdelem jelenik meg a *Görög Szép Katáért* című műben. Egyfajta szegénylegény kesergéssel állunk szemben: „Titkos a szerelem, / nincsen is virága, / ékes ravatalom/égő öled ágya”. A szerelem múlása és a múlt időbe való beletörődés hallatszik a *Glória valakinekben*: „Elsöpört falevél/melankóliája, /leterít az idő/harangkondítása”. *Kócsagdalok* címmel írt érzékeny vallomást Szabó Lőrinc motívumaira. A *Csendesülj, pulzusomban* az álom menedéket nyújt

⁷⁸ Papp Endre: I. m. 144

⁷⁹ Papp Endre: I. m. 145-146

a hezitáló költőnek. A szerelmi motivika sokasága lelhető fel. Katonakori emlékeit idézi fel az *Amint a kihűlt ég alá* című vers, melyben egykori szerelmétől vesz búcsút végleg. Kihűlt ég, légköri zavarok és a távolság választja el a párt.⁸⁰

A *Tavaszt hazudva* című önarcképét gyöngédség jellemzi. Ugyancsak jellemző ez a *Legényvirág* című költeményre, melyet a páros rímek tesznek igazán zeneivé:⁸¹

*A gladiólusz hálátlan tőre
kezet emelt a Teremtőre:
egy koranyári vasárnap este
az alkonyt halálra sebezte.*

*Lányokat ríkatott, olyan szép volt,
ahogyan elvérzett az égbolt,
lelkét kiadta a napóra
s lebukott a fekete tóba.*

*A kardvirág csak erre várva
szírmái szemérmét kitárta,
hiába villogott fentről rája
a hold mennykőkék koronája.*

[...]

Nem jellemző ez a finomság

*Megkésett vallomásában hűtlenségét írja le feleségének, amit keserű eleganciával párosít:*⁸²

*Mert mintha trónjához láncolt volna
balami barbár szerelem-isten,
aki csak okádta rám a rontást,
hogy azon helyben elveszítsen.
Magamhoz tértem, de férfierőm...
Vétkeim felmérték...Ez lett az ára.
Hogy kereszténynek is hitvány lettem,
bocsásd meg örök asszonyom, Klára.*

⁸⁰ Papp Endre: I. m. 147

⁸¹ Papp Endre: I. m. 140

⁸² Papp Endre: I. m. 151

Van-e még című verse elégikus hangulatú, dallamos és verses, mégis keserű irónia érzékelhető benne.⁸³

*Hiszen ha lehetne! Ha szűnne az az átok!
Kilenc hetes böjt sem lenne drága érte,
hogy a hasztalan levetkeztetett lányok
felkorbácsolt vére csillapodjék végre.*

*Válaszféle dereng a messzi szemhatáron,
száll felém, mint hazavágott buzogány,
s az éj falára már tűzzel tetoválom:
az ölelés képesség, de nem tudomány*

A bordalokra jellemző a pohár fenekén való megoldáskeresés, a világfájdalom és az ősi bú. Vári Fábián László ezen témakörhöz egy sörverssel fordul *Bandába gyűl* címmel:⁸⁴

*Ha megszállja gyomrom
a füstölt-főtt csülök,
nem csirázik a vers,
sört iszom, s hülyülök.*

*Gyengélkedni is rest
ilyenkor szellemem,
bandába gyűl a szó,
s megindul ellenem*

Ezen versek közé sorolható még a *Szüreti ének*, a *Feslik a setét*, a *Szóllna a szél* és a *Ha leszállván a napban* is. Ugyanúgy, mint a *Lehoztak a vizek* is, melyben a lélek elmerülne egy mézes aszúba.⁸⁵

*Bárcsak ne lennék még
így megállapodva
rá tudnék én kapni
drága sok borodra.
kezem ha remegne,*

⁸³ Papp Endre: I. m. 152-153

⁸⁴ Papp Endre: I. m. 154

⁸⁵ Papp Endre: I. m. 155-256

szalmaszálon szívnam.

Jaj, mit is beszélek?

Törjétek el pennám!

2.5. Pusztulásvíziók

„A világidegenség, kiüresedettség előli menedék Vári Fábián egész költészete” – foglalja össze Nagy Gábor.⁸⁶ Vári Fábián Lászlót már fiatalon is halálsejtelmek kísértik, az *Kánikulában* így ír: „Öregember karja/ nem ér fel az égig, / hite az esőben, / a csontja fehérlik.”. Ezen kívül olyan versek is fellelhetők költészetében, melyben apokaliptikus látomásokat ír le: a világ végső romlásáról, büntetéséről szólnak. Víziói poétikus megformáltságukban azt sejtetik, hogy a gyarló emberi világ pusztulása be fog következni. A költő egyes esetekben saját sorsából indítja a végzetet, de előfordul, hogy közössége sorsát siratja vagy az egész emberiség jövőjében kételkedik. Hiábavalóként írja le ezekben a művekben az ember sorsát, az önbeteljesítést háttérbe szorítva.⁸⁷

A költő első gyűjteményének első versében a kifordult világról való nézeteit fejti ki bővebben. A szerzemény címe *Napfogyatkozás*, a cím sejteti, hogy egy égi történés lesz a középpontban:

„Ó micsoda évszak, / hogy fagyot sugároz/ ránk a napkorong negatívja?”

A *Földfogyatkozás* elnevezésű munkájában a költő Szent Dávid bőrébe bújik versében. Űrhajótörötként Földfogyatkozást jósol, saját jövőjét is borúsán látja:⁸⁸

Nem úszom meg én sem

úgyis agyonvernek

az égből parittyázó

meteoritok.

A személyes mellett megjelenik a kollektív végzet a *Fekete esőbe*. Alkonyi a táj leírása, melybe belehasít a modern világ „kigyúlt képernyője”. A záró kép nyomasztó hangulata így szól:⁸⁹

Vénségesen vén anyó

csosszan imbolyogva,

ruhái ráncában

⁸⁶ Nagy Gábor: I. m.

⁸⁷ Papp Endre: I. m. 156

⁸⁸ Papp Endre: I. m. 157

⁸⁹ Papp Endre: I. m. 158

romlott levegő.

*Üszköt lódit a szél
tilalmas dologra,
s szakad a szenes víz,
a fekete eső.*

A Halottak napján című műben visszafordíthatatlannak tarja népének eltűnését „magvuk szakadtával” hullnak el a magyarok. *A tenger nevében* egy tiszai árvíz emlékét írja le, melyben a folyó hozza a veszedelmet, egy nagyobb hatalom, vagyis a tenger nevében. *Az utolsó előtti naponban* az özönvíz utáni állapotról tudunk meg többet. Haragszik Isten a népére, akiket végzettel sújt. A tengeren halottak lebegnek, minden kész a végítéletre. Ennél kissé megengedőbb a *Két fénybogár* horrorisztikus látványvilága: ⁹⁰

*Lepusztulnak rólam a rongyok
bőröm cafatokban
hagyja el testem,
darabjai megelőznek a szélben.*

Az utolsó idők sárkánya magával vitte a napot. Világtalanná válik a látomás főszereplője, de szemei helyén fénybogarak vannak, vagyis a sötétséggel szembezáll a fény.

Az Ajánlás nélkül című vers a *Jég és korbács* című kötetben jelent meg. A ma élő emberek felelősségéről ír a fokozatos romlás végett. Azt állítja, hogy a mai ember nem rendelkezik tisztánlátással, tompult az elméje és „Hiénavér fortyik ereiben”. Az ember sorsa, hogy jócskán megbűnhődjön tetteiért. A baj felismerése érdekében az poeta felnagyítja, félelmetessé teszi a helyzetet:⁹¹

*Nagypénteken a harang ha kussol
s a százéves holló fiait mossa
setét végzeted fattyúval ver meg
te akartad így teremrés rossza
fiadnak dupla és béna lesz nyelve
örökkön-örökké folyni fog a nyála
szívedet torkodból nyomd vissza nyeld le
készülj a végső véres imára.*

⁹⁰ Papp Endre: I. m. 159

⁹¹ Papp Endre: I. m. 160-161

*Szólítsd elő a rozsdás beretvát
kasztráld a kölyköt amíg nem késő
lányunokád is teltszájú néma
hiába lesz a két szeme kéklő
mint Jeruzsálem fölött a kárpit
mikor az Úr épp nyárait nézi
az ő szülőrését nem varrhatod be
ha nemzője nem hát kije vagy néki
dugd be egy formás fenyőtobozzal
engedd el aztán a gyermeket szépen
mielőtt kupolád fejedre rogya
kevély lelkednek örületében...*

2.6. Isten szólítása

A hagyományos irodalomelmélettel ellentétben, ma már a költő élete másodlagos adalék a szövegben. Vári Fábián László állítása szerint elválasztja az életet az irodalomtól, műveiből mégis sok mindent megtudhatunk életéről is. Nem elhanyagolható tény az istenes versekkel kapcsolatban, hogy a költő egyben a református egyház presbitere is. Ennek ellenére perlekedhetne Istennel, tagadhatná őt a poétai mintára. Vári Fábián verseiben mégsem vonja kétségbe a Mindenható létezését, ezen témájú verseiben inkább kegyelmes és megbocsátóként jellemzi.⁹²

A *Glória az embernek* az Istent szólító versek egyik első szerzeménye. Olvassuk benne: „ahol mindenek meg vannak írva, ott nincs jegyezve romlásod”, s elkészül az ember „roppant glóriája”, a szívárvány. Ilyesfajta örömhír szól a *Kisasszony-napra* című szerzeményben is, a napba öltözött asszony megjelenésének óhaja.⁹³ A végső pusztulás képe jelenik meg benne, ahol a megmaradásnak csak egyetlen útja van. A Teremtő sajátos módon jelenik meg, hiszen csak az „árnya van”, mégis „teremtő karjai ívével/ s pólusokat összezárja”. Minden motívum magyar, hiszen a nemzethalál víziója a vesztés forradalmakból, szabadságharcokból és háborúkból alakult ki. Ez mind a költőre már pályája elejétől formáló hatással volt az önismeretre és a népszemléletre nézve.⁹⁴

Világos immár: nincs menekvés.

⁹² Papp Endre: I. m. 173

⁹³ Papp Endre: I. m. 174

⁹⁴ Eperjesi Penckófer János: I. m. 292

*Az égtájak kapuin lakat van.
Szétdúlva minden fecskefészek,
minden anyaméh lakatlan.*

*S ha megszületnék mégis a gyermek,
rejtsd, Uram, kagylók bölcsejébe,
nyíló egedben tündököljék
a napba öltözött asszony képe.*

A kisasszony a népi hitvilágban jelenik meg, mint természetfeletti lény. Az őszre utalva jelenik meg a „fecskehajtó” jelző. Az elérhetetlenség miatt oly vonzó a költő számára. Ellentétes a műben az ég felé kívánczóság és a porba esés:⁹⁵

*De akit porral jelöltek
hogy jön az égi madárhoz?
Meg kell, hogy hajtsa a térdét,
mint aki készül imához*

A *hold kolompja* egy orkán támadását és következményeit részletezi: „Megtelnek vérrel a völgyek, / térdükre buknak a tölgyek”, vagyis a kegyelemre való várakozást mutatja be. A Gikhon partjai című műben programozó az Úr, aki fiát rendszerhiba helyreállításáért küldi a földre. E műve bizalmatlanságot ébreszt. Karácsonyi versei ezzel ellentétben alázatot mutat a Betlehemben történetek felé. Három ilyen verse ismert: a *Csonkahét*, a *Karácsonyi ének* és a *Karácsony csillaga*.

Az asztalom pompa című versben az Istennel való találkozásra felkészült ember képét látjuk:⁹⁶

Perceit pergeti, elfogy november:
harminc nap, s lejár mandátuma.
Nyomul mögötte a vén dec-ember –
jöjjön el királya, karácsonya!

2.7. Alkotói önképek

A *Téli táj koporsóval* egyike azon szerzeményeknek, melyben a költő személyiség elszántsága igen megnyerő, de egyben félelmet is sugall. Nagyon markáns e megszólalása Vári Fábián Lászlónak, mely a kisebbségi létérzésből és hivatástudatból ered. A költemény

⁹⁵ Papp Endre: I. m. 165-166

⁹⁶ Papp Endre: I. m. 166-167

rímrendszere a túlélés és a megmaradás gondolatát nyomatékosítja, illetve a verskezdet és a zárlat is:⁹⁷

*Fölöttem tűz és jég alattam,
fogaim bilincs összekattan,
a nyelvre pecsétet üt a szó,
a soha ki nem mondható,
pedig csak nem is ágyúszó.*

*Kényszerülök kibírni ébren.
Fölcicomázva jégcsipkében,
hová indulhatnék, merre?
Az ég szép homloka beverve,
és dől a hóhalál kegyelme.*

*Fogadjunk méltón, ünnepelve,
ki sudáran, ki térdepelve,
míg meg nem öszülünk egészen
e velőt szaggató jégzengésben.
Ki sudáran, ki térdepelve.*

*S ahol a legbujább a tél,
egy gazdátlan koporsó földet ér.
Oldalán vérben álló szó,
a soha ki nem mondható,
ami csak nem is ágyúszó.
De kiragyogják a csillagok,
amire képtelen vagyok,
elmormolják a temetők.
visszhangozzák a harcmezők,
elárulják a hitszegők.*

Azóta minden idióta

⁹⁷ Papp Endre: I. m. 168-169

*üszökkel írja ki a hóra,
mire az én kezem alkalmatlan,
fogaim bilincse összekattan,
mert fölöttem tűz, és jég alattam.*

Hóhalál, jégzengés, bilincs, koporsó, vagyis a halálos tél alkotóelemei. Sok ellentét is fellelhető benne, mint például a tűz és a jég, üszök és hó. Eperjesi Penckófer János ebben a versben hasonlóságokat vélt felfedezni a Himnusszal és a Szózáttal. Megfigyelésének a „Vérözön lábainál,/ S lángtenger felette”, és a „S a sírt, hol nemzet süllyed el” idézetekre alapozza.⁹⁸

A *Kivont kardok között* című mű is a büszkeségről szól. A kivégzés bátor elfogadása rendíthetlenségre utal. „Könnyebb tán csodára várni, / Mint kivont kardok közt állni” – fogalmazódik meg benne.⁹⁹ A versben a kivégzés előtti pillanat a nemzetiségi sors lélekállapota is. Érzékelhetjük benne az elbukás fájdalmát, a kárpátaljai magyarság helyzete itt is előtérben van. A *Kivont kardok* közt létállapota a szétszaggatottsághoz hasonlítható. A költeményben arról olvashatunk, hogy egy cél elérésének érdekében nagy tettek kellenek, de az elbukás lehetősége is mindig fennáll. A kárpátaljai magyar emberek is kivont kardok közt élnek, és mindenki felelőssége a változás kezdeményezése.

Kezdetben a költő nagy kedvelője volt a körkörös szerkesztési módnak, vagyis a versnyitás és -zárás összekapcsolásának. Ilyen az *Orgonatűzben* című mű is. Témája az élet megpróbáltatása, amiből vagy sikerül nyertesén kilépnünk, vagy folytatódik előreláthatatlan ideig. „Árulás készül ellenem,/ már megint üldözött vagyok” – hangzik el az *Ördögszekérben*. Ez egy egyszerű helyzetjelentés, melyben a lélek folytonos gondját írja le. Ideillik még a *Mint vérző gólya...* beszámolója is:¹⁰⁰

*Holott hajdanán a téllel perben állva
testünkre dérből neveltünk vérteket,
késeket dobáltunk a gyűlölt éj falába,
míg tűz alá nem vette a nap a bérceket.
A hold, ha gurulóban homlokunkhoz koccant,
fejfelgettünk vele késő alkonyig–
aztán felpörgött az óra mutatója,*

⁹⁸ Eperjesi Penckófer János: I. m. 267

⁹⁹ Papp Endre: I. m. 170

¹⁰⁰ Papp Endre: I. m. 171

s a mester szétengedte tanítványait.

Íme az életem, az én megjárt utam.

Tedd rá a pecsétet, ha gondolod, Uram.

A *Mint vérző gólya...* játék és komolyság egy műben való megjelenítése. A bevezetésben még komoly hangvétellel találkozunk: „Mikor a hold hideg csónakja ringat, / bagolyszárny-felhő húz át az éjszakán, / feljáró emlékek ligetébe vágyom: / ott tán majd meglelem hazám”. Végül a költői valósággal kerülünk szembe: „A hold, ha gurulóban homokunkhoz koccant,/ fejelgettünk véle késő alkonyig–/ aztán felpörgött az óra mutatója, / s a mester szétengedte tanítványait”.¹⁰¹A vers egyfajta leltárkészítés. A költő időnként leltárba veszi mindazt, amit magáénak tudhat szellemiekben és lelkileg is. Vári Fábián László számára a költői lét nem foglalkozás, hanem kegyelem.

*Összefoglalás című művében így dacol:*¹⁰²

Bátorítsd nyelvem, Istenem,

rázd meg az eget felettem,

merthogy kegyelmedből talán,

én is költőnek születtem,

akár azok,

kik „széllal szemben”

megkísérlik, megpróbálják,

bőrükbe sütve felmutatják,

mi mindent

kell kibírnia–

s rettentse bár Szibéria,

emelt fővel indul az ember,

foga közt hordva elveit

járja a titkok termeit,

hogy vértet szerezzen magának,

mert elviszik

lánctalpas huszárnak

Európába– messzire.

Hogy repedne meg a föld szíve,

s azon túl is

¹⁰¹ Eperjesi Penckófer János: I. m. 267

¹⁰² Papp Endre: I. m. 171-173

hadd essék bármi!
Szóval és betűvel protestálni
itt miért, kik miatt érdemes?
Csak duruzsolnak,
csak mondogatják:
nem lesz itt soha más szabadság,
mint amit annak mondanak.

Bólint sok jámbor,
helybenhagyja,
pedig hát hazugság volt az anyja,
s még micsoda vádak hangzanak!
Tollaink önön vérükbe fúltak,
műzsáink elkurvultanak.

Szitkozódni vagy sírni könnyebb?
Eszi már rég a radai rosseb,
mint II. Ulászló idején egykor.
Azóta sincs
e földön aranykor,
és csak a holdról hull a hó
ott, ahol zúg
az az egy folyó

A mű keserű, de mégis pontos. Megjelenik benne a trianoni tragédia, a mindenkori magyar romlás kérdése. Önvallomása e versben számonkérő, mégis Vári Fábián László ars poetica-közeliként emlegeti.¹⁰³

Katonaélményeiről olvashatunk bővebben *A balti szél balladáiban*. Az élet messze sodorta tőle szerelmét, ezért már csak álmában találkozhat vele. Az emlékek Isten és a Halál színe előtt idéződnek fel. Az álomban vágyak gyötrik a költőt: „A harcosok szerelemre vágynak,/ s tenyerükbe rejtik arcukat”. Versének hőse folyamatosan dacol:¹⁰⁴

Döngjön előttem ötven pár csizma

¹⁰³ Vári Fábián László: Verset, ne ocsmány varangyot! (Beszélgetés: Penckófer János) Nyitott műhely II. 100 interjú a mai magyar irodalomból. Magyar Napló, 2014 (477)

¹⁰⁴ Papp Endre: I. m. 174

*Csendítsen ötven fekete szoknya,
Hadd tudják meg mindenek rólam,
Hogy a szerelem hadnagya voltam.*

Vári Fábián László igazságai nem mások, mint poétikai önvállalások. *Az Ereimben az idő* című vers is egyfajta önarckép, amely az eredetmagyarázó és családtörténeti elbeszélésnek az összekapcsolása:¹⁰⁵

*Oly vén vagyok már, mint a tenger
Anyám szikla volt, apám a szél.
Ereimben az idő zizeg csak,
vésztartalékra hűtve a vér.*

*Anyám elfogyván sivatag lett.
Lépkedek rajta, mégsem lelem.
De fogaim közt felsikolt néha,
ha homokká lett testét eszem.*

*Apám nélkül egy holt víz a tenger,
ezért nem szűnhet ő soha.
Fuvolázik, ha éppen szerelmes,
s ha bős – bűg, mint az orgona.*

*Én meg...tán váltott gyerek voltam.
Nem fogott semmi nevelés.
Mikor az enyéim eljöttek értem,
nyakamnak udvarolt épp a kés.*

*Kölykeim szemei már kinyíltak.
Mind felhajtották a párjukat,
s újra indult a szerelem-évkör,
hogy létrehozzák majd másukat.*

A Föld kerekét meg billió éve

¹⁰⁵ Papp Endre: I. m. 175

*csapkodja, hajtja Isten ostora.
Részegült rovar jár úgy a fényre,
míg belobban szárnya, himpora.
Valami felséges, feromon hívja.
Már zümmögésén is hallani.
S mikor a lámpa utolsót villan,
unottan lecsapja valaki.*

A műben a költői képek követik egymást: a nászból eredezteti a születési mítosz elemeit, a magasabb akarat törvényeit az élet hajtó erő is követi. Az elmúlásról és az elmúlással való szembenézésről úgy olvashatunk, mintha az csak egy parányi dolog lenne. Költői képek mellett egy hétköznapi használati tárggyal, egy “lámpával” képes mesterien magyarázni.¹⁰⁶

Az angyal a hold című művében a halállal való szembenézést szarkasztikus változatban írja le. A beszélő szánni való helyzetének a miértje, hogy az interneten negatív kritikával illetik: “nyiszálják nyakam a fészbukon”. Az önirónia oldja a helyzetet:¹⁰⁷

*Nincs annak semmi sorja:
a szerelmet rég nem gyakorolja,
csak emlékeit dajkálgatja,
nevelgeti a vén gigász.*

Ezzel ellentétben a *Már ma éjjelben* drámai sorokat olvashatunk. Egy fiú találkozni szeretne elhunyt szüleivel, ami meg is történik, bár az égben is razzia volt látogatásakor. Szüleinek sorsa a rabság: “megláthatom, ha azt akartam,/ apám s anyámat rabruhában”. Az anya vak jó, félti fiát az üldözőktől. Párverse az *Aztán visszatért*. Egy régi emléket idéz, melyben családjának haláltusáját eleveníti fel, ahol a tragédiát méginkább fokozza:¹⁰⁸

*Anyám felsírt, a sodrony nyiszorgott.
Aztán visszatért belé a lélek...
Maradék élete kilenc nap kóma.
Már csak a viszontlátástól félek.*

A *Változatok a halotti beszédre* című műve megállná a helyét a jövő antológiáiban is, hiszen méltón képviselné Vári FABIÁN László életművét. A mű ajánlással van ellátva:

¹⁰⁶ Papp Endre: I. m. 176

¹⁰⁷ Papp Endre: I. m. 177

¹⁰⁸ Papp Endre: I. m. 178

“Zoltán fiamnak”. Összegzésnek is tekinthető, hiszen fellelhető benne családjuk sorsa, a szomorú történelem, illetve személyes világlátását is belefoglalja.¹⁰⁹

1.

*Elfogynak az amazoni erdők,
a büszke családfák rendre ledőlnek.
Ereszakadt, vérző kábelkötegek
a gyökerek – végeik szikrázva ölnek,
behálózzák a levegőeket, majd
villámként vágnak vissza a fába.
A rügyek kómába esve is érzik,
ha jajdul lomb, ha lobban a fáklya,
ez ítéletidőben reinkarnált
Ábel áldozati tüzének mása.
Körbetáncolni nincsen már testünk,
csak lelkünk száll emelkedő spirálban
az ózonlyukig magasló kürtön
menekülvén a mennyországba.*

2.

*A családfa törzsét, mint drága halottat,
tisztába rakva, megborotválva,
mielőtt feláldoznánk a tűznek,
toljuk a komputertomográfba.
Okos doktorok, nosza előre,
neki a rétegfelvételeknek!
A százhetvenedik évgyűrű ivén
mi dolguk volt az ördögszegeknek?
S lám, kettőszázötven közelében
a rajzolatot újabb görcs nyomja.
Ős üköm nemzéképtelen öccse
ekkor lett önnön génjei foglya.
Mint Bocskai vitézlő kapitánya,
duplán szemezett már a halállal,*

¹⁰⁹ Papp Endre: I. m. 179

számot vetett a földdel, az éggel,
s távozott magvának szakadtával.
Később a kolera portyázott erre,
a család harmadát szekérre rakta.
Ekkor kezdett a törzs revesedni,
íme az írás, a kibontott akta.
Apai nagyapám kitett magáért,
két fészekalja utódot nemzett.
Öt fiút csak a megmaradásért,
három lányt halott, hős fia helyett.
Jaj, hogy e pompás vérörökséget
fiai jórészt elpazarolták!
Segített benne Prága és Moszkva,
s egy reggel nem volt már Magyarország.
Négy apa után hárman maradtunk.
Félárbócon nevünk lobogója.
Jimmy Fébien fent Canadában,
s az ő öccsének sem lesz már utóda.
Jöjj, fiam, lássad: így fest az ábra.
A históriák így érnek véget.
Az íveket az Úr angyala írja,
de sokra a Sátán lehel pecsétet.

3.

Már-már azt hittem, révbe jutottam,
de elmémmel most az ördög cicázik.
Fél szemem báránnyel után jár,
nősténnyel incselkedik a párja,
bal lábam embriókorom vizében,
jobbik a szatmári verbunkot járja,
s míg brummog a bőgő big bánatában,
szülém szívének két pitvarában
két magzat tombol, a kapukat rázza.
Egyikük magát a fényre kirágja,
s anyja vérébe fullad a másik.

*Hát miért vagyok én ennyire fontos?
Ha vackomon rémálmoktól gyötörve,
levegőm fogytán hörögve rángok,
holt apám rohan váltott szelekkel,
s úgy veri vissza belém a lelket,
hogy orromon-számon dőlnek a lángok.*

4.

*Talán a teremtés alvó emléke
láncolta hozzám e jó szagú világot.
Emlékszem, tudom, minden ízére,
midőn majd más térben s időben járok.
Addig is ölelném, festeném folyton,
agyagból tovább álmodnám bronzba,
szerelme idején tetten érném
a virágot, mielőtt ledől a porba!
Ám mellkasom mélyén, ha reng a lélek,
mit a száloptikás kamera sem lát,
azt vérrel lehet csak... Ezért mártom
szívem falába olykor a pennát.
Hej, de amiket mostanában
a meghurcolt tudat kivet magából,
belerokkanna citera, hárfa,
mert jégvihar fedezi, ólomzapor.
Nyitott gerinccel, vízfejjel jönnek
cenzúrán, logikán, át a halálon,
nyelvem gyökerén nyöszörögnek,
kaparnak meszes dobhártyámon,
rondítják ajkam, akár a herpesz
a torzképek, víziók, fátumok.
A papíron vérszennyes piktogramok –
enervált vers-abortátumok.*

Műfajban az első magyar nyelvemlék ősiségéhez kapcsolódik. Párhuzamba állítja az életvilágbelit a fogalmival: az erdőséget és a családfát. Azonos látványba foglalja a mítoszt, a valóságot és az eszkatologikust. A vers záró számadásnak is tekinthető. Régi és új

ismeretek is megjelennek a versbeszédben, például tűzáldozat és gének. Nemzeti múltunk egyfajta összefoglalása: a szabadságharc, a kolera, a hős fiú toposza, az ellenség és a kivándorlás.¹¹⁰ Lékai Géza szerint: “Vári Fábián világszemléletének egyik legjellemzőbb vonása: a léptékek, a makro és a mikro, az univerzális és a lokális egyenértékűségének és egyidejűségének művészi szintű fölmutatása”.¹¹¹ Vári Fábián László összegzése keserű. A legrosszabb, ami az emberiséget érheti a kihalás, ami Isten tervének megvalósulását is fenyegeti. Az alanyi vallomás belső harcról, életvágtyól hangos. Az ember csak azt adhatja, ami birtokában van, jelen esetben saját énjét öntheti versbe. Viszont ami papírra van öntve, azok csak „vérszenyes piktogramok”, emlékfoslányai egy teljességnek.¹¹²

Pécsi Györgyi szerint: „Nem csak a személyes, családi szétszórátás, hanem az adys értelemben vett szétszórátás beteljesülésével való gyötrelmes viaskodás verse is a *Vátozatok...*, de halotti beszéd és ’halotti beszéd’, mert a Teremtés önföladásába, mállásába nem törődhet bele, tehát a „meghurcolt tudat”, a meghurcolt emberi méltóság lázadása is”.¹¹³ A vers üzenete az, hogy hagyományainkat, kultúránkat, értékeinket mindenkor őrizzük meg az utókor számára, hogy a magyarok családfája ezáltal növekedhessen. Vári Fábián László itt felsorolt költeményei arról a sorsfelismerésről szólnak „ami nem választható, csak vállalható, amivel együtt kell élni, és amit föl nem ismerni – a személyiség tragédiája.”¹¹⁴

¹¹⁰ Papp Endre: I. m. 182

¹¹¹ Lékai Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács. www.kortaronline.hu/2012/4/vari-fabian-laszko-jeg-es-korbacs/3176 (megtekintve: 2023.05.06.)

¹¹² Papp Endre: I. m. 183

¹¹³ Pécsi Györgyi. Olvasópróbák. In A „bajvívó vonulat örököse...” Vári Fábián László hatvan éves. Szemelvények, versek. Összeállította: Csordás László és Dupka György. Ungvár, 2011 (8)

¹¹⁴ Pécsi György: I.m. 8

ÖSSZEFOGLALÁS

A magyar irodalom nemzettudatának meghatározója az egyetemesség iránti igény. A szétszórt magyarság magyar jellegének tudatosítása a jelenkor fontos kötelessége. A szétdaraboltság a történelem következménye, de a közös munkálkodás túlmutathat a történelmen. Ha az író figyelemmel kíséri az emberi élet alakulását, akkor önkifejezésében nemzetének történelmi eseményei, gondjai-bajai mindenképp megjelennek, vagyis az irodalomból megismerhetjük egy nemzet önszemléletét. Munkámmal azt kívánom bemutatni, hogy Vári Fábián László eddigi költészetében milyen módon járult hozzá, hogy a kárpátaljai magyar kisebbség az irodalom által megfelelő nemzeti önszemlélettel rendelkezzen. Az alkotók egy csoportjában magasszintű közösségi felelősség él, személyes ügyként tekintenek nemzetük sorsára. Ezen alkotók csoportjába sorolható Vári Fábián László is. Költeményeibe belefoglalja a származásával kapcsolatos nézeteit, élettörténetét, szülőföldje történelmét, valamint egy szűkebb kör és a nemzethez tartozásának élményét. Ezen kívül könnyedebb, játékosabb írásai is vannak, valamint hitbéli meggyőződéséről is olvashatunk. Ezek mind egymásra épülve adják meg Vári Fábián László személyiségét: az alkotói létét, a kárpátaljiságát, kisebbségi létének otthontalanságát, illetve a drámai vonásokban gazdag emberi életét.

Munkámat két egységre lehet bontani. Az első fejezetben, mely a Népi szemlélet az irodalomban címet viseli a magyar irodalomban megjelenő nemzettudatról írok bővebben. Egy kis történelmi visszatekintéssel mutatom be, hogy irodalmunk nagyjai mennyire tartották fontosnak műveikben a nemzeti lelkület megjelenítését. Mily módon vállaltak felelősséget hazájukért, anyanyelvükért, népükért. Vári Fábián László életéről is vázlatos leírást adok, hiszen ahhoz, hogy megértsük műveinek a világát, tudnunk kell honnan indult és mi ösztönözte a költői pályára. Az első fejezetből is sok mindent megtudhatunk, viszont munkám lényegi részét a második fejezet adja, mely a Vári Fábián László költészetének sokszínűsége címet kapta. Itt költeményei jelennek meg témájuk szerint csoportosítva. Köztudott, hogy Vári Fábián László műveiben feladatának érezte a közösség sorsának, gondjainak a megszólaltatását. Főképp korai műveiben jellemző a kárpátaljai nemzetiségi sors- és feladatvállalás, valamint a kisebbségi jogfosztottság élményének előtérbe helyezése. E fejezet azt kívánja bemutatni, hogy milyen változatosan, milyen gazdagon jelenik meg költészetében a népi szemlélet. A kutatás során több szakirodalom állt rendelkezésemre. Témám kibontásának céljából a leghasznosabbnak Görömbei András, Papp Endre és Eperjesi Penckófer János írásait találtam.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Babits Mihály 1978: Az írástudók árulása. In. Belia György, Szalai Anna szerk., *Esszék, tanulmányok*. Szépirodalmi Kiadó, Budapest
2. Dupka György: Vári Fábián László-A magyar irodalom kárpátaljai lexikona 1918-2006 In. Dupka György, *Ukrajnai Magyar Krónika*, 2006
3. Elek Tibor 2013: Szemben a romlással. Vári Fábián László költői pályája. *Nagyvilág Világirodalmi folyóirat*, LVIII. évfolyam, 4. szám
4. Eperjesi Penckófer János 2003: *Tettben a jellem*. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében, Magyar Napló, Budapest
5. Görömbei Adrás 2010: Jég és korbács (Vári Fábián László könyve). *Tiszatáj*
6. Görömbei András 2001: Kisebbségi magyar irodalmak (1945-2000), Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
7. Görömbei András 1999: *Létértelmezések*. Miskolc: Felsőmagyarország Kiadó
8. Görömbei András 2003: Irodalom és nemzeti önismeret. In. Domonkos Mátyás szerk., *Irodalom és nemzeti önismeret*, Nap Kiadó Bt., Budapest
9. Illyés Gyula 1971: *Hajszálgyökerek*. Budapest: Szépirodalmi Kiadó
10. Imre László 2000: Irodalom és küldetés. In. Imre László szerk., *Irodalom és küldetés*, Felsőmagyarországi Kiadó, Miskolc
11. Iván Zsuzsa: „Ugocsában is itthon vagyunk”. Vári Fábián László költészetéről. *Új Horizont*, 2003/4.
12. Jánosi Zoltán: „Holdút magasán” *Jegyzetek Vári Fábián László költészetéről*. In. Vári Fábián László: *Koponyámban a gyertya 100 vers (196-2019)*. Magyar napló-Írott Szó Alapítvány, Budapest 2020
13. Kosztolányi Dezső 1990: Csonka magyar nyelv. In. Kosztolányi Dezső: *Nyelv és lélek*. Szépirodalmi Kiadó, Budapest
14. Lékai Géza: Vári Fábián László: Jég és korbács.
www.kortaronline.hu/2012/4/vari-fabian-laszko-jeg-es-korbacs/3176
(megtekintve: 2023.05.06.)
15. Miklós Elemér: *Tisza-parti beszélgetések*. Vásárosnaményi Városi Könyvtár, 1990
16. Nagy Gábor: Vári Fábián László: Világtalan csillag
<http://home.hu.inter.net/kortars/0301/nagy.htm> (megtekintve: 2023.05.06.)

17. Németh László 1970: Ady Endre. In: Hegedős Mária szerk., *Két nemzedék*, Magvető Könyvkiadó-Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest
18. Oláh András: A verseknek ajtót kell nyitni (Beszélgetés a 70 éves Vári Fábián Lászlóval). *Partium* xxx. évf. 1 sz. 2021 tavasz
19. Papp Endre 2016: *Vári Fábián László*. Budapest: Magyar Művészeti Akadémia
20. Pécsi Györgyi. Olvasópróbák. In A „*bajvívó vonulat örököse...*” Vári Fábián László hatvan éves. Szemelvények, versek. Összeállította: Csordás László és Dupka György. Ungvár, 2011.
21. Tamási Attila 1972: A költői műalkotás fő sajátosságai. Budapest: Akadémia Kiadó
22. Vári Fábián László 1998: *Forrás és tükör*. Tízévkönyv, Hatodik Síp antológia
23. Vári Fábián László: Verset, ne ocsmány varangyot! (Beszélgetés: Penckófer János) Nyitott műhely II. 100 interjú a mai magyar irodalomból. *Magyar Napló*, 2014
24. Vereckétől Beregszászig. Vári Fábián László kárpátaljai költővel beszélget Kozma László. Kairosz Kiadó, 2007.
25. Verset, ne ocsmány varangyot! (Penckófer János beszélgetése Vári Fábián Lászlóval). Vári Fábián László: *Jég és korbács*, Széphalom Könyvműhely, 2010

РЕЗЮМЕ

Національна свідомість угорської літератури характеризується прагненням до всеосяжності. Важливим обов'язком сьогодення є усвідомлення розсіяними угорцями своєї угорської ідентичності. Роздробленість є наслідком історії, але спільна праця може вийти за рамки історії. Якщо письменник стежить за розвитком людського життя, то історичні події, проблеми та негаразди свого народу неодмінно проявляються в його самовираженні, тобто про самосприйняття народу ми можемо дізнатися з літератури. Своєю роботою я хочу показати, як Ласло Варі Фабіан своєю дотеперішньою поезією сприяв тому, щоб через літературу закарпатська угорська меншина мала відповідне національне самосприйняття. Певна група творців має високий рівень соціальної відповідальності, сприймає долю свого народу як особисту справу. Ласло Варі Фабіана також можна віднести до цієї групи творців. У свою поезію він включає погляди на власне походження, історію свого життя, історію батьківщини, досвід приналежності до дещо вужчого кола та нації. Крім того, він має легші, грайливіші твори, а також можемо прочитати про його релігійні переконання. Усе це побудовано одне на одному й передають особистість Ласло Варі Фабіана: його творче існування, його закарпатське буття, його бездомність і життя як національної меншини, а також його людське життя, багате драматичними рисами.

Мою роботу можна поділити на дві частини. У першому розділі, який має назву «Народний погляд в літературу», я докладніше описую національну свідомість, яка з'являється в угорській літературі. З невеликою історичною ретроспективою я показую наскільки було важливим для видатних авторів нашої літератури відображення національного духу у своїх творах. Яким чином вони взяли на себе відповідальність за свою країну, рідну мову, свій народ. Даю схематичний опис життя Ласло Варі Фабіана, адже, щоб зрозуміти світ його творів, ми повинні знати з чого він починав та про те, що спонукало його стати поетом. Багато про що можемо дізнатись з першого розділу, але суттєву частину моєї роботи дає другий розділ, який має назву «Різноманітність поезії Ласло Варі Фабіана». Тут з'являються його твори тематично згруповані. Відомо, що у своїх творах Ласло Варі Фабіан вважав своїм обов'язком озвучити долю та проблеми громади. Особливо його раннім творам характерна відданість долі закарпатської нації та її відповідальності, а також висунення на перший план досвіду позбавлення прав меншин. Цей розділ має на меті показати,

наскільки різноманітною і багатого є народна перспектива в його поезії. У ході дослідження я мала доступ до низки спеціальної літератури. Для розкриття обраної мною теми, я вважаю найкориснішими праці Андраша Горембей, Ендре Паппа та Яноша Епер'єші Пенкофера.

Ім'я користувача:
Аніко Чурман

Дата перевірки:
18.05.2023 23:32:20 CEST

Дата звіту:
25.05.2023 01:27:37 CEST

ID перевірки:
1015143687

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011754

Назва документа: Molnár Dominika_Magiszteri dolgozat_2023

Кількість сторінок: 54 Кількість слів: 12737 Кількість символів: 95791 Розмір файлу: 1.13 MB ID файлу: 1014824604

28.8% Схожість

Найбільша схожість: 10.5% з Інтернет-джерелом (https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1851/1/Kornicki_C)

28.5% Джерела з Інтернету 393 Сторінка 56

15% Джерела з Бібліотеки 116 Сторінка 59

3.74% Цитат

Цитати 29 Сторінка 60

Не знайдено жодних посилань

0.02% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0.02% Вилучення з Інтернету 67 Сторінка 61

0% Вилученого тексту з Бібліотеки 29 Сторінка 61

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 5